

Gemeente
Haarlem

Nieuwe Democratie: Gedaan en Geleerd

Inhoud

Nieuwe Democratie: Gedaan en Geleerd	3
Bijlages: Bijlage 1: Evaluatie Schalkwijk aan Zet	14
Bijlage 2: Evaluatie uitdaagrecht	27
Bijlage 3: Evaluatie Wijkforum Zijlweg-West	36
Bijlage 4: Evaluatie Wijkcontract(en)	43

Nieuwe Democratie: Gedaan en Geleerd

Inleiding

De start van het programma Nieuwe Democratie was de Maand van de Democratie in januari 2019. Wethouders, raadsleden en ambtenaren trokken de stad in en spraken met inwoners, wijkraden, stadmakers, ondernemers en vele anderen. De maand werd afgesloten met het drukbezochte Democratisch Café. Met de input van de Maand van de Democratie werd het Actieprogramma Nieuwe Democratie opgesteld voor 2019-2022.

In het Actieprogramma Nieuwe Democratie zijn vier pijlers benoemd: Samen Stadmaken, Faciliteren Stadmakers, Experimenteren met Wijkdemocratie en Het Fundament. Binnen deze vier pijlers zijn verschillende activiteiten en projecten opgezet om de doelstellingen van het programma te bewerkstelligen.

De afgelopen drie jaar is Gemeente Haarlem actief bezig geweest met het versterken van de lokale democratie door met name in te zetten op het betrekken of stimuleren van bewoners bij hun eigen leefomgeving. Het Actieprogramma Nieuwe Democratie gaf de ruimte om het faciliteren van maatschappelijke initiatieven in de stad vanuit de gemeente verder vorm te geven en te

zoeken naar manieren waarop dit het beste kon. Daarnaast is ingezet op het stimuleren van jongerenparticipatie. En er is gewerkt aan het bestendigen van de digitale participatiemogelijkheden op haarlem.nl en openstad.org. Ook is er geëxperimenteerd met nieuwe vormen van participatie waarbij overdragen van zeggenschap en eigenaarschap in de wijk centraal stonden.

Helaas brak in 2020 de wereldwijde covid-pandemie uit. Dit heeft uiteraard ook effect gehad op de uitvoering van het programma Nieuwe Democratie. Lange tijd konden er geen bijeenkomsten worden georganiseerd. Terwijl het actieprogramma juist gericht is op het ontmoeten, in gesprek zijn, en plannen en ideeën ontwikkelen. Toch bleek er ook onder deze geheel nieuwe omstandigheden voldoende energie in de stad te zitten. Zo ontstonden er stadsbreed verschillende corona-initiatieven. In dit document vind u een overzicht van wat er de afgelopen vier jaar gedaan is binnen het programma Nieuwe Democratie en/of vanuit de gedachte van Nieuwe Democratie. En wat daarvan het fundament is waarop verder gebouwd kan worden in het versterken van de lokale democratie.

Gemeente
Haarlem

NIEUWE
DEMOCRATIE

Programma Nieuwe Democratie Aanpak 2019-2022

Samen stadmaken

Waar zetten we op in? We ontwikkelen een betere dialoog tussen inwoners en gemeente om samen verantwoordelijkheid te nemen voor het samenleven en de ontwikkeling van Haarlem.

Om dat te bereiken...

1 ... verbeteren we participatie bij besluitvorming

Activiteiten:

- standaard participatieparagraaf bij beleidsstukken
- Gebruik PIP door ambtenaren
- vooraf managen van verwachtingen participatie
- verbeteren communicatie naar bewoners over het participatie project
- vroeg in het traject beginnen met de participatie
- uitwerken participatie bij de omgevingswet

2 ... besteden we meer aandacht aan het betrekken van alle Haarlemmers

Activiteiten:

- project jongerenparticipatie
- vaker bewonersadvies o.b.v. loting of anders
- per participatieproject doelgroepgerichte participatie
- bij projecten in de fysieke ruimte infobord met link naar participatiemogelijkheden

3 ... creëren we meer mogelijkheden voor digitale participatie

Activiteiten:

- uitbreiding digitale participatietools
- training ambtenaren in digitale participatietechnieken

4 ... organiseren we meer gesprekken met de stad

Activiteiten:

- 1x per jaar Meet & Share met actieve Haarlemmers
- (meer) werkbezoeken en college spreekuren in de wijk
- ambtenaren en politici gaan vaker de wijk in
- inzet participatiebankje
- 1 x per jaar wijkradenconferentie
- 2 wijkcontracten per jaar

Experimenten met overdragen van zeggenschap

- Haarlemse initiatieven dagen uit
- digitale (wijk)begroting
- gelote wijkraad

Ondersteunen stadmakers

Waar zetten we op in? We maken nog meer gebruik van de energie uit de stad, om met inwoners, ondernemers, partners en gemeente maatschappelijke doelstellingen te realiseren.

Om dat te bereiken...

1 ... ondersteunen we bewonersinitiatieven

Activiteiten:

- 3 ó 4 Initiatievencafe's per jaar
- Initiatievennieuwsbrief
- opzetten initiatieven school
- doorontwikkeling HaarlemLink & toolkit
- samenwerking met ondersteunende initiatievenplatforms in de stad versterken
- deskundigheidsbevordering wijkraden

2 ... vergroten we kennis en kunde van ambtenaren om initiatiefnemers beter te kunnen faciliteren

Activiteiten:

- verbeteren ralduidelijkheid initiatiefnemer/gemeente
- opzet pool ambtenaren die initiatieven begeleiden
- kennis uit de stad inzetten
- inzet middelen Participatie en Leefbaarheid
- verbeteren communicatie naar initiatiefnemers
- ontwikkelen waardekompas

Het fundament

Waar zetten we op in? We gaan actief aan de slag met het veranderen van houding en gedrag van ambtenaren, Haarlemmers en partners in de stad om het vertrouwen in elkaar te vergroten.

Om dat te bereiken...

1 ... gaan college en ambtelijke organisatie samen werken aan de hervorming van het lokaal bestuur om de nieuwe balans te vinden tussen hiërarchisch bestuur en bottom up stadmaken.

Activiteiten:

- gesprekken over nieuwe rollen, houding en gedrag bij vernieuwing van de democratie.
- leernetwerk voor ambtenaren zowel via landelijke netwerken als binnen de organisatie

- O-meting 'stand van de lokale democratie' via de VNG
- ambassadeursnetwerk opbouwen van ambtenaren, bewoners, college en raad
- in samenwerking met wijkraden heldere rollen en randvoorwaarden wijkraden opstellen

- betrekken 'nieuwe Nederlanders' bij participatie
- betekenis geven aan 'samen maken we de stad' door te doen
- cursussen voor Haarlemmers over de lokale democratie intensiveren
- structureren overleg gemeente/wijkraden

Samen Stadmaken

Doel:

We ontwikkelen een betere dialoog tussen inwoners en gemeente om samen verantwoordelijkheid te nemen voor het samenleven en de ontwikkeling van Haarlem.

Wat hebben we gedaan?

Participatieparagraaf

Bij beleidsstukken is vanaf 2020 een **standaard participatieparagraaf** toegevoegd. Op deze wijze kan het college en de gemeenteraad expliciete keuzes maken op het gebied van participatie en inspraak.

Digitale participatie

Op het gebied van digitale participatie is gewerkt aan het verder uitwerken van de **digitale mogelijkheden om te participeren** op Haarlem.nl. Daarnaast is met het aangaan van een samenwerking tussen **OpenStad** met Schalkwijk aan Zet een aanvullende mogelijkheid van stemmen, kiezen en liken toegevoegd. Ook zijn onder invloed van corona de mogelijkheden van online participatiebijeenkomsten gerealiseerd.

Bewonersadvies op basis van loting of anders

Er is gewerkt aan de **doorontwikkeling van vragenlijst-tooling en panels**. Waarmee de mening van inwoners en ondernemers wordt opgehaald en de gemeente makkelijk grote groepen Haarlammers kan bereiken en betrekken. Denk aan de inwonerspeiling maar ook specifieke bevraging via het Digipanel of specifieke enquêtes op onderwerpen.

Op het gebied van loting worden steeds meer stappen gezet. In januari 2021 is een **gelote wijkraad** gestart in 2022 gestart met de voorbereidingen van een pilot **Burgerberaad**.

Andere participatie middelen

Onder anderen vanuit de **Quick Scan Lokale Democratie** en de feedback van de zelforganisaties op de communicatiemiddelen van de gemeente is gewerkt aan andere participatiemiddelen dan geschreven tekst. Zo zijn er actieve app groepen ontstaan en wordt meer gecommuniceerd via beeld, onder anderen door filmpjes.

Jeugdparticipatie

Jongerenraad

In het schooljaar 2021-2022 participeerden 3 Haarlemse middelbare scholen, in totaal ongeveer 20 jongeren, in de **jongerenraad**. De jongeren hielden zich in deze periode bezig met een zelfgekozen thema. Het afgelopen jaar was het thema de mentale weerbaarheid van Haarlemse jongeren. De raad kreeg gastcolleges en ging onderling in debat over de beste manier om deze mentale weerbaarheid te versterken. Uiteindelijk gaven zij een presentatie aan de gemeenteraad en de wethouder.

Kinderraad & -burgemeester

De **kinderraad** bestaat uit 14 leerlingen van 7 scholen uit verschillende wijken in Haarlem. De raad bestaat uit 2 leerlingen per school en hieruit wordt op democratische wijze de **kinderburgemeester** gekozen. Zij komen 1x per drie weken bij elkaar om te praten over nieuwe ideeën voor de stad en acties die zij kunnen uitvoeren aan de hand van thema's die ze belangrijk vinden, bijvoorbeeld discriminatie en meer groen in de stad.

Kinderwijkraden Schalkwijk en Rozenprieel

Schalkwijk en het Rozenprieel hebben een kinderraad die bestaat uit kinderen van de PO-scholen uit de buurt. Deze wijkraden komen wekelijks samen en voeren lokaal acties uit om de wijk een stukje beter te maken, denk aan een opruimdag of zaadjes planten op school.

Organiseren van gesprekken in de stad

De publieke start van het programma werd gekenmerkt door **De Maand van de Democratie**. Wethouders, raasleden en ambtenaren trokken de stad in en spraken met inwoners, stadmakers, ondernemers en vele anderen. De maand werd afgesloten met het drukbezochte Democratisch Café. Met de input van de Maand van de Democratie werd het actieprogramma gefinetuned. Het resultaat was een mooi en veelzijdig programma.

De wethouders en burgemeester hebben verschillende keren wijkbezoeken gebracht met wijksprekuren in de verschillende stadsdelen van Haarlem.

Onder invloed van de coronamaatregelen zijn vooral de activiteiten om de stad in te gaan en regelmatig in gesprek te zijn met de inwoners van Haarlem, de laatste twee jaar onvoldoende uit de verf gekomen. Binnen de mogelijkheden die de maatregelen gaven zijn wel activiteiten georganiseerd in de wijk.

Wat hebben we geleerd?

- Bij participatietrajecten is het verwachtingsmanagement heel belangrijk: waar kunnen mensen over meepraten en waarover niet?
- Bewoners, bestuur en organisatie hebben vaak verschillende beelden bij participatie. Een duidelijk verslag van het participatietraject en de input wat aan college, raad en inwoners kan worden aangeboden is belangrijk als basis om besluiten op te nemen.
- Blijvende aandacht voor de niet-gehoorde stem is nodig.
- Lerend vermogen van de organisatie stimuleren zodat met de opgedane kennis de uitvoeringspraktijk kan worden verbeterd.
- Democratie is verschillende meningen en belangen afwegen. Volledige tevredenheid bij alle betrokkenen is een utopie.

Hoe komen deze lessen terug in het programma versterken lokale democratie?

- In de actualisatie van het participatiebeleid.

Ondersteunen Stadmakers

Doel:

We maken nog meer gebruik van de energie uit de stad, om met inwoners, ondernemers, partners en gemeente maatschappelijke doelstellingen te realiseren.

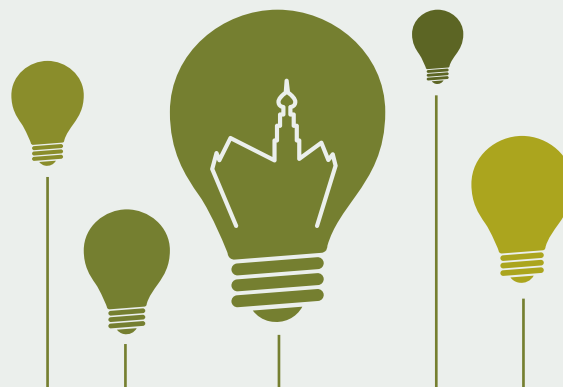
Wat hebben we gedaan?

Initiatievenloket

Een belangrijk knelpunt voor initiatiefnemers was dat men niet weet waar een initiatief te melden bij de gemeente. Ook was het lastig de juiste ingang te vinden. Daarom is door de gemeente een online **initiatievenloket** ingericht. Ook is een Haarlems Kompas voor initiatiefnemers, **het Initiatievenkompas**, ontwikkeld om hen verder te helpen hun vraag aan de gemeente helder te krijgen en hun inzage te geven in wat de gemeente belangrijk vindt.

Initiatievencafé

In november 2022 vond het 16e **Initiatievencafé** plaats. Gedurende de coronapandemie heeft het Initiatievencafé online plaatsgevonden dat te beluisteren en te bekijken was via Haarlem105. Inmiddels zijn vele initiatiefnemers geholpen met het realiseren van hun initiatief, mede met hulp van het VSB fonds, Rabobank, Stichting Hulpactie Haarlem en het netwerk in de stad. Het Initiatievencafé is een laagdrempelige manier om bewoners met initiatief voor de stad een podium te bieden en te helpen hun initiatief verder vorm te geven. Het is een druk bezochte en zeer positieve en energieke bijeenkomst.

Initiatievenschool

De **Initiatievenschool** biedt diverse workshops die interessant zijn voor initiatiefnemers. De trainingen gaan over financieringsvraagstukken/crowdfunding, pitchten, kennis over politiek en bestuur etc. Met deelname aan deze trainingen hebben Haarlemmers gratis de mogelijkheid om met opgedane kennis een idee voor de stad uit te werken of realiseren.

Wijkradenconferentie

Wijkraden hadden de wens om regelmatig met elkaar bijeen te kunnen komen. Er zijn drie **wijkradenconferenties** gefaciliteerd door de gemeente. De wijkraden hebben onder anderen geformuleerd hoe zij de rol van de wijkraad voor zich zien. En er is een nieuwe **wijkradenverordening** opgesteld.

Campagne Samen Stadmaken

In samenwerking met fotograaf & Joyce zijn verschillende stadmakers op de foto gezet om andere Haarlemmers te inspireren. Een mooie collage hiervan heeft in deabri's door de hele stad gehangen met veel positieve reacties.

Nieuwsbrieven

Vanuit het programma zijn twee periodieke **nieuwsbrieven** gestart. De nieuwsbrief **Samen Stadmaken** en de nieuwsbrief Nieuwe Democratie. De nieuwsbrief Samen Stadmaken is gericht op de ontwikkelingen en activiteiten in de stad op het gebied van initiatieven. De nieuwsbrief **Nieuwe Democratie** is gericht op de ontwikkelingen van het programma Nieuwe Democratie en is gestopt.

Meet & Share

Om wijkraadsleden en stadmakers te bedanken voor hun inzet is een **Meet & Share** georganiseerd in samenwerking met de gemeenteraad. Door middel van improvisatietheater is gesproken over de verschillende perspectieven en belangen van actieve inwoners, raadsleden, wethouders en ambtenaren.

Training samenwerken met de stad

In 2021 is gestart met een opleidingsprogramma voor ambtenaren. **De werkplaats van Buiten naar Binnen** is voor het zomerreces 2021 van start gegaan. Onderdeel van de training was hoe om te gaan met initiatieven uit de stad.

Middelen Participatie en Leefbaarheid

Vanuit de **Middelen Participatie en Leefbaarheid** zijn de afgelopen jaren meer dan 100 initiatieven en projecten financieel ondersteund met een startsubsidie. Denk hierbij aan verschillende vergroeningsinitiatieven, experimenten Nieuwe Democratie, Spaargas en de Buurtcamping.

Stadmakerscongres

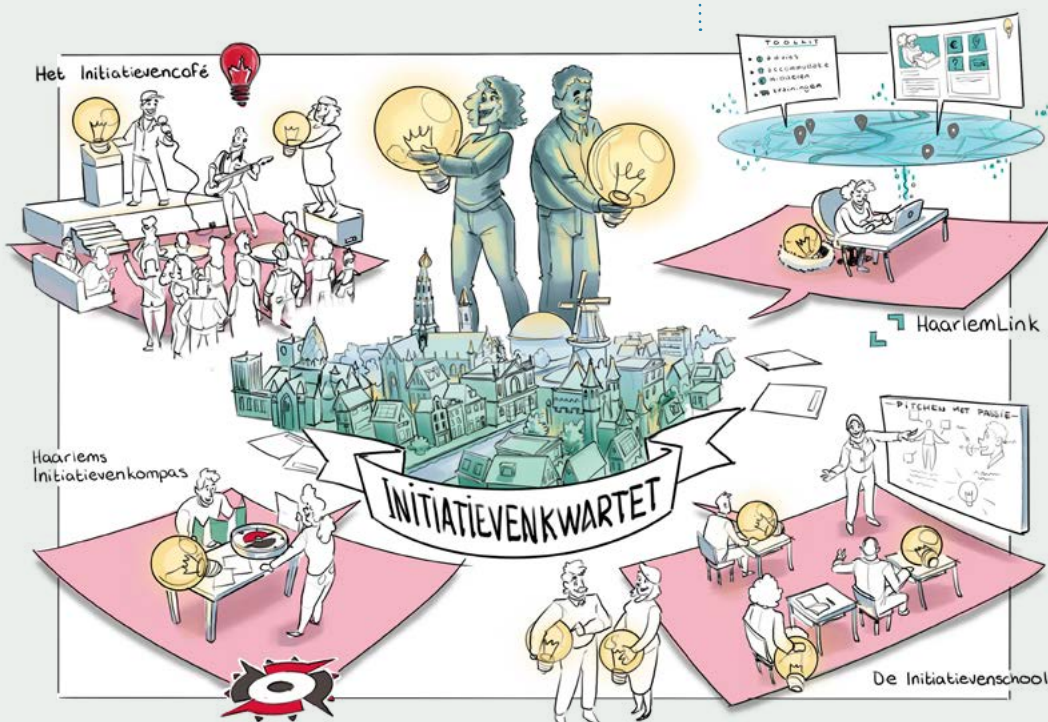
Op 10 en 11 juni 2022 vond het eerste Stadmakerscongres in Haarlem plaats. Geïnitieerd door enthousiaste stadmakers en bedoeld voor initiatiefrijke bewoners en professionals. Vanuit het programma Nieuwe Democratie is dit evenement ondersteund en is meegewerkt om een gevarieerd programma te maken rond thema's als zorg, groen, ontwikkeling in de stad, voedsel en samen met de buurt.

Wat hebben we geleerd?

- Gemeentelijke organisatie: van buiten naar binnen werken vraagt een andere werkwijze van ambtenaren en politiek -> flexibiliteit en beleids- & regelruimte.
- Experimenteren en leren is ook zoeken en ontdekken dat je de verkeerde weg in bent geslagen. Dit toestaan en stimuleren om ervan te leren en door te gaan.
- Initiatiefnemers: een goed idee betekent niet altijd een goed plan. Eigenaarschap, kennis en kunde is niet altijd voldoende aanwezig bij initiatiefnemers.
- Maatschappelijk middenveld: het stimuleren van initiatief in de wijk stuit ergens ook op de grens van het subsidiëren van organisaties vanuit de maatschappelijke ondersteuning.
- De belangen en invloed van de wijkraden als traditionele belangenbehartigers van bewoners staan soms op gespannen voet met die van wijkinitiatieven. Meer rolduidelijkheid is hierin gewenst voor alle partijen.

Waar komen deze lessen in terug?

- In de actualisatie van het participatiebeleid.
- In realiseren van wijkplatforms.
- In het doorontwikkelen van het gebruik van democratische wijkbudgetten.
- In de samenwerking met partners van de gemeente Haarlem.
- Organisatiekompas en lopende programma organisatieontwikkeling van de gemeente Haarlem.

Het Fundament

Doelstelling

We gaan actief aan de slag met houding en gedrag van ambtenaren, politiek, Haarlemmers en partners in de stad om het vertrouwen in elkaar te vergroten.

Wat hebben we gedaan?

Om collega's te inspireren op het gebied van Nieuwe Democratie zijn veel acties ondernomen. Door bij diverse afdelingen langs te gaan en te vertellen over het gedachtegoed en de activiteiten die vanuit Nieuwe Democratie georganiseerd worden, is het programma gemeente breed onder de aandacht gebracht.

Ambassadeursnetwerk

Een netwerk van ambtenaren, inwoners en bestuurders die fungeren als klankbordgroep. Deze groep heeft meegedacht met het programma Nieuwe Democratie en de kaders van de experimenten Nieuwe Democratie vormgegeven.

Democratiefestival

Vanuit de VNG werd in augustus 2019 het **Democratiefestival** georganiseerd in Nijmegen. Vanuit Haarlem is een groep bewoners en ambtenaren met de bus richting Nijmegen gegaan. Het was een inspirerende dag, waarbij ook aandacht was voor ontmoeting tussen bewoners en ambtenaren.

Op Pad door de Stad

In september 2021 is een ochtend vol Nieuwe Democratie georganiseerd. De ochtend startte met een quiz over de lokale democratie werd afgesloten met een inspirerende fietstocht langs verschillende initiatieven in de stad. Ambtenaren van allerlei afdelingen waren hierbij aanwezig.

In mei 2022 is mee gedaan aan De Dag van de Buurt en is in Haarlem een rondleiding door Schalkwijk en de wijkaanpak Rozenprieel georganiseerd voor geïnteresseerden.

Bestuur op Maat

Het wekelijkse bestuur op maat overleg van ambtenaren en college om te bepalen of de gemeente een maatschappelijk initiatief mogelijk kan maken of niet heeft van 2018–2022 plaats gevonden. Door de initiatieven in een integrale groep te bespreken en het college hierover te informeren en te laten sturen zijn initiatieven sneller op weg geholpen.

Werkbezoek Groningen

Een groep met verschillende Haarlemmers en ambtenaren heeft een bezoek gebracht aan de gemeente Groningen. Doel was om met elkaar de leden en betrokken ambtenaren van de Coöperatieve Wijkraad te bezoeken ter lering en inspiratie.

Leernetwerken

Door deelname aan verschillende **leernetwerken** (Democratie in Actie en leernetwerk in de regio) is de gemeente blijvend in contact geweest met andere gemeenten voor kennisdeling en inspiratie. Daarbij is de link gelegd met het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VNG. De gemeente Haarlem wordt als een van de voorlopende gemeenten gezien op dit vlak. Ook is er een netwerk opgezet van ambtenaren in de regio die elkaar inspireren en informeren over voortgang op dit thema.

Quick Scan Lokale Democratie

In maart 2020 is de **Quick Scan Lokale Democratie** uitgevoerd. Het onderzoek richtte zich op de huidige staat van de democratie in de gemeente Haarlem. Werkt gemeente Haarlem aan de juiste zaken om het lokale democratische samenspel vorm te geven en te vernieuwen? Conclusie van het onderzoek was dat met het programma Nieuwe Democratie aan de juiste zaken werkt en ook dat er veel werk aan de winkel is.

Programma Dienstverlening en organisatieontwikkeling

Een spin off van het Actieprogramma Nieuwe Democratie is dat de gemeente Haarlem aan de slag is gegaan met een visie op dienstverlening. Deze is gericht op de leidraad waarmee ambtenaren werken aan de dienstverlening van de organisatie. Daarnaast zijn de principes van de visie op Dienstverlening en het Actieprogramma Nieuwe Democratie ook vastgelegd in het organisatiekompas van de gemeente Haarlem en Zandvoort.

Wat hebben we geleerd?

- Het is goed om elkaars belangen in beeld te zien
- Het is moeilijk om uit de eigen 'bubbel' te komen en afwegingen transparant met elkaar te bespreken. Dit geldt voor alle partijen: bewoners, politiek, ambtenaren, partners.
- Bewoners zien raad, wethouder en ambtelijke organisatie als een geheel, de gemeente.
- Blijven sturen en enthousiasmeren in het 'van buiten naar binnen werken' gedachtengoed. Neem de bewoner/buurt mee in zoeken naar oplossingen, ga naar buiten, kijk en luister....

Waar komen deze lessen in terug?

- De actualisatie van het participatiebeleid.
- Het realiseren van wijkplatforms.
- Het doorontwikkelen van wijkbudgetten.
- Samenwerking met partners in de wijk.

Experimenten

Doelstelling:

We experimenteren met het overdragen van zeggenschap en eigenaarschap aan wijk en buurt.

Schalkwijk aan Zet (democratische wijkbegroting) (zie bijlage 1 Evaluatie Schalkwijk aan Zet)

In 2020 en 2021 is Schalkwijk aan Zet uitgevoerd. Veel inwoners van Schalkwijk kwamen met ideeën om hun wijk of straat een stukje mooier te maken op de thema's duurzaamheid, sociaal en groen. Buurtbewoners van 16 jaar en ouder konden stemmen op de haalbare plannen en een budget van €70.000 verdelen. Een geslaagd experiment voor Schalkwijk en de gemeente, met leerpunten om verder uit te werken.

Uitdaagrecht (Right to challenge) (Zie bijlage 2 Evaluatie Uitdaagrecht)

Afgelopen jaar hebben drie partijen de gemeente uitgedaagd via één [Initiatievenloket](#). De drie uitdagingen zijn ingediend op verschillende thema's: Submission op het thema duurzaamheid, het Posthuis op de herbouw van het pand en het Zaanenpark voor groen. Tot nu toe blijkt het concept ingewikkeld. Het vereist een grote mate van expertise vanuit de initiatiefnemer en flexibiliteit vanuit de gemeente. En daarnaast vraagt het veel capaciteit vanuit de gemeentelijke organisatie om heel duidelijk te hebben waarop uitgedaagd wordt en wat voor budget daar tegenover zou kunnen staan. En welke taken de gemeente toch nog zelf moet doen. Hierdoor lijkt het meer op co-creatie dan het overnemen van een taak. Toch biedt het ervaren bewonersinitiatieven ruimte om een stap verder te maken in hun ontwikkeling. Daarom behoudt de gemeente het uitdaagrecht als instrument.

Het Wijkforum in Zijlweg-West (Zie bijlage 3 Evaluatie Wijkforum Zijlweg-West)

Het [Wijkforum](#) is in januari 2021 gestart. De leden van het Wijkforum zijn geloot. Er zijn 7 bewoners die zich hebben aangemeld om samen de kern van het Wijkforum te vormen. De afgelopen maanden hebben zij zich georiënteerd op hun taak en hebben zij in de wijk geïnventariseerd aan welke onderwerpen de komende twee jaar gewerkt moet worden. Samen met het gelote wijkpanel hebben zij een agenda opgesteld om een budget van €30.000 te verdelen.

Wijkcontracten (zie bijlage 4 evaluatie wijkcontract Bosch & Vaart)

In maart 2021 is het eerste **wijkcontract** ondertekend door de [wijkraad Bosch & Vaart](#) en de gemeente Haarlem. Met dit wijkcontract wordt ingezet op het verduurzamen van de huizen in Bosch & Vaart en het werken aan oplossingen voor de grondwaterproblematiek in de wijk. Vrijdag 25 april 2022 werd het honderdste lid van de wijkorganisatie om duurzaamheid te bevorderen verwelkomd. Met de [wijkraden Burgwal](#) en Welgelegen wordt gewerkt aan het opstellen of uitvoeren van een wijkcontract. In Delftwijk is het de bedoeling te komen tot een wijkcontract als onderdeel van de wijk-aanpak om vooral de diverse bewonersorganisaties en initiatieven meer ruimte te geven en beter te positioneren. En om de sociale betrokkenheid te vergroten.

Wat hebben we geleerd?

1. Bewoners
2. Onderwerpen
3. Gemeentelijke ondersteuning
4. Overig.

1. Bewoners

Experimenten om zeggenschap en eigenaarschap in wijken te versterken slaan aan. De experimenten trekken meer en andere bewoners dan gebruikelijk, zowel in aantal als in achtergrond. Zeggenschap ging bij de uitgevoerde experimenten over de prioritering en invulling of verdeling van de aanwezige financiële middelen. Het ging niet over de gehele eigen leefomgeving.

Door bewoners zelf plannen voor hun eigen leefomgeving te laten indienen en daar zelf over te laten beslissen worden trends in behoeften en wensen goed zichtbaar. Bewoners zijn uitstekend in staat om die behoeften te formuleren, vaak ook in een plan met een meerwaarde voor de buurt. Maar het zetten van een volgende stap, het zelf uitvoeren van plannen en het nemen van eigenaarschap, vraagt verdere ontwikkeling.

Eigenaarschap gaat niet vanzelf. Dat heeft met tal van omstandigheden te maken: van het ontbreken van vaardigheden om een realistisch projectplan op te zetten en te trekken, een gebrekkig inzicht in ambtelijke en andere processen tot het niet of nauwelijks hebben van relevante netwerken. Eigenaarschap brengt verantwoordelijkheden met zich mee: financiële

verantwoordelijkheden en draagvlak in de wijk, maar ook zorgen voor toegankelijkheid en inclusiviteit.

Hier ligt een interessant, nog uit te werken vraagstuk: wat hebben bewoners nodig om eigenaarschap in de wijk invulling te geven?

Bij het uitdaagrecht komt dit extra sterk naar voren. Het vereist een grote mate van al bestaande expertise vanuit de initiatiefnemer. Daarnaast vraagt het bovendien een grote flexibiliteit vanuit de gemeente.

2. Onderwerpen

Plannen van bewoners zelf zijn veelal concreet en overzichtelijk. Ze beogen vrijwel zonder uitzondering een directe verbetering van de onderlinge contacten en het aanzicht van de wijk.

Wanneer het echter gaat om het overdragen van eigenaarschap komen niet alle onderwerpen in aanmerking. Met de voor de experimenten gekozen thema's duurzaamheid, sociaal en groen kunnen bewoners actief uit de voeten (soms met enige hulp van gemeentelijke partners, zoals Spaarnelanden). Maar bij een thema als verkeersveiligheid ligt dat anders. De eindverantwoordelijkheid hiervoor ligt altijd bij de gemeente. Daarnaast zijn eventuele voorzieningen en aanpassingen vaak duur en niet door bewoners zelf uit te voeren, en zijn de effecten doorgaans wijkoverstijgend.

Alhoewel dit thema zowel bij het Wijkforum Zijlweg als bij Schalkwijk aan Zet naar voren kwam, zien we het niet als iets waar eigenaarschap en/of zeggenschap op te organiseren valt binnen de context van de buurt of wijk. Wellicht geldt dit ook voor andere thema's; de relatie tussen eigenaarschap en inhoud is daarom altijd een afwegingspunt. Als bijvangst geeft het echter wel inzicht in de zorg en betrokkenheid van de bewoners.

3. Gemeentelijke ondersteuning

Overdragen van zeggenschap en eigenaarschap gaan niet zonder ondersteuning. De vraag is echter: aan welke ondersteuning is behoefte en wie kan dat bieden? Naast het al dan niet zelf opzetten van de democratische instrumenten waarmee we hebben geëxperimenteerd, zijn twee andere vormen van ondersteuning kritische succesfactoren.

In eerste instantie hebben bewoners van de gemeente een snel antwoord nodig op de vraag of hun initiatief haalbaar is, of haalbaar gemaakt kan worden. Vanuit de experimenten, en met name vanuit Schalkwijk aan Zet, is gebleken dat een integrale ambtelijke haalbarheidscheck binnen een tijdsbestek van 6 weken essentieel is. Vanuit de houding: 'Jullie initiatief kan worden uitgevoerd, mits...' (en dus niet: 'Nee, want...'). Om zo vaart en ruimte te creëren voor de realisatie van de plannen en de energie in de wijk vast te houden, binnen

heldere kaders die begrijpelijk zijn en als rechtvaardig worden beschouwd.

In tweede instantie is in nieuwe contracten met belangrijke partners in de wijk ruimte nodig voor bewonersinitiatief. Bewonersinitiatieven komen ten eerste niet binnen op ruim van tevoren geplande tijdstippen. En ten tweede vallen ze vaak buiten vastgelegde protocollen (van bijvoorbeeld aanschaf en onderhoud). Bij het contract van VanHier is deze ruimte opgenomen. Bij die met Spaarnelanden wordt daaraan gewerkt. Bij beide moet de nieuwe werkwijze nog vorm krijgen in samenwerking tussen bewoners, gemeente en contractpartijen.

Beide aspecten hebben gevolgen voor onze huidige manier van werken, plannen en budgetteren. De uitwerking hiervan moet onderdeel worden van onze voortgaande zoektocht.

4. Maatschappelijk effect

Tenslotte is verbinding in de buurt zelf nodig. Juist het overdragen van zeggenschap en eigenaarschap biedt een uitgelezen kans om die verbindingen te versterken.

Voor een groter en langer lopend initiatief is een actief netwerk nodig om het tot stand te brengen en draaiend te houden. Eigenaarschap vraagt dan ook om verbinding en kennis delen. Hoe brengen we bewoners met een goed plan in contact met potentiële hulpbronnen, bij voorkeur in de naaste omgeving? Hoe betrekken we de kennis en de vaardigheden in de buurt bij door de buurt zelf gekozen plannen?

Met andere woorden: bewonersinitiatieven voor de eigen wijk zijn potentieel in staat de sociale cohesie in een buurt te versterken. De voorwaarden hiervoor moeten verder worden uitgezocht.

Waar komen deze lessen in terug?

- De actualisatie van het participatiebeleid
- Het realiseren van wijkplatforms.
- Het doorontwikkelen van het gebruik van wijkbudgetten.
- Samenwerking met partners in de wijk.

Eindbeschouwing

Wat hebben bewoners, bestuurders en ambtenaren gemeen? Ze zoeken allemaal voortdurend naar manieren om zich tot elkaar te verhouden in het spel dat 'de democratie' heet. Een prachtig spel, met als doel een fijne samenleving, waarin iedereen een plaats vindt. Maar ook een spel dat voortdurend wordt beïnvloed door de context waarin het wordt gespeeld. Waarin de spelregels en de deelnemers veranderen, en waar we iedere keer weer opnieuw worden bevraagd op de rechtvaardigheid van de regels, op de voorwaarden, op het speelveld.

Als iets na 4 jaar Nieuwe Democratie duidelijk is geworden, is dat het speelveld van de lokale democratie in vergelijking met een aantal decennia geleden ingrijpend is veranderd. Een speelveld waar overheden zich efficiënt zijn gaan inrichten en de burger als klant zijn gaan zien, waar het gezag van het maatschappelijk middenveld is verdwenen, waar nieuwe technologieën ervoor hebben gezorgd dat we 24 uur per dag met elkaar in verbinding kunnen staan en waar de bevolkingssamenstelling diverser en de mondigheid groter is geworden. Het spel van de lokale democratie is daardoor meer gefragmenteerd en gepolariseerd geworden.

We zien dat in wijken, naast wijkraden, nieuwe gesprekspartners voor de gemeente opstaan. Ze noemen zich stadmaker, zelforganisatie, social designer of wijkvertegenwoordiger. Of gewoon betrokken buurtbewoner.

Ze vragen om meer inspraak bij gemeentelijke projecten in hun wijk, ze nemen zelf meer initiatieven om hun wijk naar hun eigen zin in te richten. Ze willen gehoord en serieus worden genomen.

Met het programma Nieuwe Democratie zijn we de afgelopen vier jaar op zoek gegaan naar de ruimte die bewoners binnen deze context zoeken. Naar hoe ze willen samenwerken met de gemeente aan hun leefomgeving, aan onze stad. We hebben onderzocht wat ze nodig hebben van ons, en wat de gemeente daarin kan doen. We hebben gediscussieerd, gemeten, geëxperimenteerd en geleerd. En we zijn van mening dat we een schat aan inzichten hebben opgedaan om nieuwe stappen te zetten.

Om nieuwe samenwerkingsverbanden te gaan ontwikkelen, om het geleerde in praktijk te brengen. Omdat in een nieuwe open verhouding tussen bewoners, partners, ondernemers en gemeente veel potentie aanwezig is om samen verder te bouwen aan Haarlem.

Bijlage 1: Evaluatie Schalkwijk aan Zet

2 jaar experimenteren met een
democratisch wijkbudget

Schalkwijk aan Zet: experiment met een democratisch wijkbudget

Twee jaar Schalkwijk aan Zet: het experiment met een democratisch wijkbudget, een van de onderdelen van het Actieprogramma Nieuwe Democratie. Na een oproep meldden de 4 Schalkwijkse wijkraden zich aan als partners. De gemeenteraad besloot het experiment twee keer uit te voeren (in 2020 en 2021). Beide edities werden uitgevoerd in Schalkwijk, vanwege de betrokkenheid van de wijkraden en om te kunnen ervaren of een dergelijke werkwijze kan wortelen in een gebied.

Een democratisch wijkbudget is een van de meest concrete en dichtst bij bewoners staande uitwerkingen van participatief begroten: een democratisch instrument ter aanvulling op de representatieve democratie.

Het biedt burgers de mogelijkheid om middelen toe te wijzen, prioriteiten te stellen voor het beleid van de overheid en mede de overheidsuitgaven te bepalen. Met behulp van participatief begroten krijgen bewoners de mogelijkheid om zeggenschap (beslissen), eigenaarschap (verantwoordelijkheid nemen), zelforganisatie en sociale cohesie in de wijk vorm te geven.

Bij het wijkbudget ligt de nadruk op samen plannen ontwikkelen voor de buurt, dialoog tussen bewoners onderling en samen beslissen over toekennen of verdelen van (overheids-)geld.

Voor het experiment stelde de gemeenteraad tweemaal een budget van 70.000 euro ter beschikbaar. Naast de spelregels (die vooral over transparantie, regelgeving en praktische realiseerbaarheid gingen) moesten de ingediende plannen aansluiten bij een of meer van de drie thema's: Elkaar ontmoeten, Op straat & groen, en Duurzaamheid. De plannen moesten eveneens binnen een jaar door de indieners zelf worden uitgevoerd (met steun van gemeente/contractpartners bij plannen in de openbare ruimte).

Na 2 jaar experimenteren met Schalkwijk aan Zet kunnen we stellen dat een democratisch wijkbudget een waardevolle manier is om bewoners meer invloed te geven op hun buurt of straat. Het sluit aan bij onze stellige gedachte dat Haarlemmers zelf wel weten wat goed is voor hun eigen omgeving.

In dit document zetten we de resultaten en lessen van het experiment op een rij en reflecteren we op de toekomst van wijkbudgetten in Haarlem.

Opzet Schalkwijk aan Zet

Democratische wijkbudgetten worden inmiddels op veel plaatsen ter wereld ingezet. Begonnen in Porto Alegre, Brazilië (1989), verspreidde het zich als een olievlek. Bij de inrichting van het experiment konden we daardoor terugvallen op veel ervaringen en voorbeelden.

De Haarlemse aanpak is gebaseerd op de wijkbudgetten in Amsterdam, Antwerpen en Den Haag.

We sloten aan bij de digitale plan- en budgetteringstool OpenStad, die inmiddels met succes beproefd was in Amsterdam en Den Haag.

Het experiment werd begeleid door een gemeentelijk projectleider en actief ondersteund door Team Schalkwijk aan Zet, waarin de vier Schalkwijkse wijkraadsvoorzitters en de gebiedsverbinder vaste waarden waren. Het team werkte actief samen in de communicatie en campagnevoering vooraf, het aanboren en inzetten van contacten en netwerken in de vier wijken, het leveren van gebiedsgerelateerde kennis en inzicht bij ingediende plannen en het stimuleren van bewoners hun plannen voor de buurt in te dienen.

De werkwijze bij een democratisch wijkbudget verloopt volgens een heldere fasering.

Een editie Schalkwijk aan Zet bestaat uit 5 fasen.

1.
Plan
indienen

In de eerste fase (de planfase) mocht elke Schalkwijker (en iedereen met hart voor het gebied) een plan voor Schalkwijk indienen. Waar mogelijk werd een plannenmaker in die eerste fase al benaderd om zijn plan aan te scherpen of zich te verbinden met een vergelijkbaar initiatief.

2.
Likes
verzamelen

In de tweede fase verzamelden de plannenmakers ondersteuning voor hun plannen. Ideeën met minimaal 50 likes gingen door naar de volgende fase.

3.
Haalbaar-
heidscheck

In deze derde fase (de haalbaarheidsfase) checkte een team vakspecialisten van de gemeente en Spaarnelanden of een plan juridisch, financieel en praktisch uitvoerbaar was met de 'Wat kan er wel?'-insteek. Ook werd met de wijkraaden een laatste blik op de plannen geworpen. De haalbare plannen gingen door naar de volgende ronde.

4.
De wijk
stemt

Iedere Schalkwijker (2020: van 18 jaar en ouder; 2021: van 16 jaar en ouder) kon in de vierde fase (de stemfase) met een persoonlijke pincode (die men op het huisadres ontving) het budget van 70.000 euro verdelen over 1 of meer plannen.

5.
Plan
uitvoeren

De gekozen plannen moesten vervolgens binnen 1 jaar worden gerealiseerd door de indieners: de vijfde fase (uitvoering).

De eerste vier fasen namen 4 maanden (september-december) in beslag, zodat een volledige cyclus van plan indienen tot opleveren 16 maanden in beslag nam.

Resultaten Schalkwijk aan Zet 2020

AANTAL PLANNEN

94 plannen werden tussen 15 september en 18 oktober 2020 ingediend

73 plannen (bijna 70%) had 50 likes of meer en ging door naar de haalbaarheidscheck.

53 plannen (ruim 56%) gingen na de haalbaarheidscheck door naar de stemronde

PLANNEN PER THEMA

Er konden plannen worden ingediend binnen drie thema's. De categorie 'Elkaar ontmoeten' was verreweg het meest populair. Plannen liepen uiteen van activiteiten (vooral voor meiden/vrouwen, ruimtes en voorzieningen).

Ook bij de 13 winnende plannen:

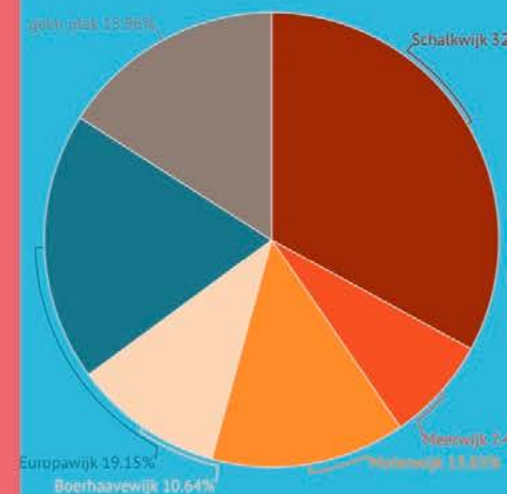

PROCES

PLANNEN PER WIJK

Bijzonder aan Schalkwijk aan Zet is dat het gaat om een gebied met 4 wijken. Kijken we naar de verdeling over geheel Schalkwijk dan is circa 55% gekoppeld aan een specifieke wijk. De andere plannen waren of op Schalkwijk als geheel gericht, of nog zoekend naar een locatie.

Gekozen plannen Schalkwijk aan Zet 2020

1. Molenplas lekker opgeruimd
2. Relaxen aan het Spaarne
3. Fruitbomen in de Europawijk
4. Schalkse honing
5. Best Friends Schalkwijk

6. Foodcoop Haarlem Schalkwijk
7. Verkeersveiliger Bernadottelaan
8. Dubbelbelicht megafoto's
9. Da Vinciplein gezelliger
10. Onderwijsloket Schalkwijk
11. Verkeersveiliger Boerhaavelaan
12. Kunstclub Boerhaavewijk
13. Mooizooi Talentplek

Resultaten Schalkwijk aan Zet 2021

AANTAL PLANNEN

55 plannen werden tussen 18 september en 17 oktober 2020 ingediend

38 plannen (bijna 70%) hadden 50 likes of meer en gingen door naar de haalbaarheidscheck.

32 plannen (ruim 58%) gingen na de haalbaarheidscheck door naar de stemronde

PLANNEN PER THEMA

Er konden plannen worden ingediend binnen drie thema's.

De categorie Elkaar ontmoeten was, net als in 2020, verreweg het meest populair.

Bij de 5 winnende plannen was de verdeling:

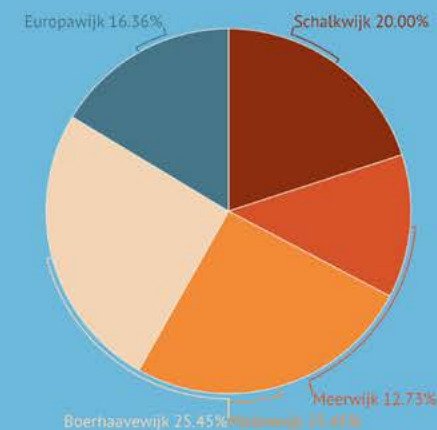

PROCES

PLANNEN PER WIJK

Schalkwijk aan Zet is een gebied met 4 wijken. Kijken we naar de verdeling van de plannen over de wijken, dan is 80% gekoppeld aan een specifieke wijk. De overige plannen waren voor alle Schalkwijkers of op Schalkwijk als geheel gericht.

Gekozen plannen Schalkwijk aan Zet 2021

1. Fleurige entree Molenwijk
2. Eenzaamheid bestrijden door gezonde buurtmaaltijden
3. Groene stoep Bernadottelaan
4. Speelplek Duitslandlaan, het vervolg
5. Lees- en taalclub Schalkwijk

Wat hebben we geleerd?

Een aanpak als Schalkwijk aan Zet maakt energie los in een wijk, dat heeft het experiment in ieder geval laten zien.

Bewoners weten heel goed wat er nodig is in hun leefomgeving en zijn vaak ook bereid daar zelf aan mee te werken. De belangrijkste lessen uit de twee edities Schalkwijk aan Zet hebben we kort samengevat in vier focuspunten.

In de focus op bewoners gaan we in op wat bewoners verwachten en nodig hebben om zelf aan de gang te gaan met wijkinitiatieven.

In de focus op resultaten laten we zien welke initiatieven inhoudelijk aan de orde komen en hoe die aansluiten bij de mogelijkheden van de gemeente.

In de focus op het proces geven we aan wat het belangrijkste aandachtspunt voor de gemeentelijke organisatie is in het werken met bewonersinitiatieven.

En in de focus op maatschappelijke effecten gaan we in op de neveneffecten van het experiment en wat dat kan betekenen voor het werken in de gebieden.

Focus op bewoners

Bewoners zijn uitstekend in staat te formuleren wat nodig is om hun buurt socialer, gezelliger en aantrekkelijker te maken. Dat mag geen verrassing heten, zeker niet voor Schalkwijk waar bewonersinitiatieven al jaren worden ontplooid.

Ondanks de start in een moeilijke periode (bij de eerste editie was corona nog maar net begonnen) leverde het experiment beide keren een keur aan plannen op uit de gehele dwarsdoorsnede van de Schalkwijkse bevolking. Daaronder bevond zich een grote groep van mensen die zelden of nooit deelnemen aan acties van de gemeente.

Om het democratische wijkbudget verder te brengen constateren we de volgende aandachtspunten.

Eerste punt van aandacht is het eigenaarschap. Planmakers wisten vanaf het begin dat zij zelf verantwoordelijk waren voor de opzet en uitvoering van hun plan (als dat zou worden gekozen). Toch is dat voor veel indieners een grote stap. Vooral genoemd werden het maken van een projectplan en een begroting, het opzetten van een campagne- of communicatieplan (hoe eenvoudig ook), het zoeken naar medestanders of vrijwilligers bij de uitvoering.

Daarbij is ook het voortbestaan van een gerealiseerd plan een punt van aandacht: in praktische zin (onderhoud) en in bedrijfsmatige zin.

Tweede aandachtspunt is de achtergrond van de planmakers. Elke groep staat anders in de race. 'Nieuwe' Nederlanders hadden soms moeite met de taal, maar bleken via zelforganisaties uitstekend te kunnen campagnevoeren en stemmen te winnen voor plannen uit hun gelederen. Kinderen en jongeren daarentegen dienden veel plannen in, maar geen enkel plan werd gekozen. Voor ouderen leverde het digitale plan- en stemproces wat problemen op. Met spreekuren en het ophalen van persoonlijke stemkaarten kon dat worden verholpen.

Laatste aandachtspunt is de herkenbaarheid van plannen voor de bewoners. Dit geldt voor de herkenbaarheid onderling (jongerenplannen versus gezinsplannen bijvoorbeeld), voor de gekozen thema's, maar ook voor andere zaken, zoals de geografische betrokkenheid. Schalkwijk is een relatief groot stadsdeel met vier afzonderlijke wijken. Bewoners kennen elkaars wijken vaak niet. Juist die herkenbaarheid werd door veel Schalkwijkers als reden gegeven om mee te stemmen.

Focus op resultaten

Met de ingediende plannen lieten bewoners zien hoe zij denken over het inrichten van een wijk waar het fijn is om te leven.

Vanuit de gemeente waren de thema's Elkaar ontmoeten, Op straat en Groen & duurzaam als indieningscategorieën vastgesteld, maar de plannenmakers konden daar een veelheid aan plannen uitstekend in kwijt.

We constateerden een duidelijke trend. Verkeersveiligheid, speelvoorzieningen en groene ontmoetingsplekken, en sociale activiteiten (vooral voor meiden en vrouwen) kwamen in de eerste editie als prioriteiten naar voren.

Omdat we verkeersveiligheid als een duidelijke verantwoordelijkheid van de gemeente zien, en het wijkbudget niet werd ingezet voor achterstallige gemeentelijke activiteiten, hebben we plannen op dit gebied in de tweede editie direct doorgestuurd naar de verantwoordelijke afdeling als actiepunt, buiten het wijkbudget om.

De andere onderwerpen kwamen opnieuw duidelijk terug: er is behoefte aan ruimtes in de wijk waar gemeenschappelijke dingen kunnen gebeuren. Met de bouw van een groot aantal woningen verwachten we dat dat in de toekomst alleen maar meer zal worden.

Vrijwel alle ingediende plannen lieten veel betrokkenheid en ondernemerschap zien. De gekozen plannen zijn allemaal gerealiseerd (soms met ondersteuning door Spaarnelanden of een Haarlemse organisatie). De niet gekozen plannen mochten zich verheugen in interesse van verschillende kanten. Ook kregen de indieners van deze plannen ondersteuningsmogelijkheden aangereikt om zelfstandig door te kunnen gaan. Op deze manier zijn inmiddels ook de Kwiekbewegroute en het Schalkwijkse Meidenfeest gerealiseerd. Niet gekozen plannen in de openbare ruimte werden door de wijkraden met het gebiedsteam Schalkwijk besproken op eventuele opname in de Wijk-Top 3.

Schalkwijk aan Zet heeft een goed inzicht opgeleverd in de onderwerpen die belangrijk zijn voor de inwoners en werkt zo als een interessante agenderingstool voor gemeente, wijkraden en andere organisaties die in de wijk werken. Dit biedt mogelijkheden voor verdere uitwerking die aansluit bij de actieve betrokkenheid van veel Schalkwijkers en de slagkracht van de wijkraden.

Focus op proces

Bij de uitvoering van een democratisch wijkbudget komen de leefwereld van bewoners en de systeemwereld van de lokale overheid bij elkaar. Dat levert regelmatig misverstanden en drempels op, maar ook nieuwe inzichten en kansen.

Zeggenschap en eigenaarschap overdragen aan bewoners betekent ook dat bewoners ideeën hebben over hoe hun plannen eruit moeten zien en met wie ze willen samenwerken. Dat strookt niet altijd met de gemeentelijke praktijk, waarin we werken met standaarden en contractpartners. Gemeentelijke processen zijn niet echt ingericht op initiatieven van bewoners.

Een bank laten ontwerpen door een houtbewerker, een uitgang van een parkeergarage laten betegelen door een kunstenaar of het aanleggen van een plukbomenstrook langs een wandelpad leveren tal van vraagstukken op die om een creatieve houding vragen van de gemeente.

Een centrale rol hierin was weggelegd voor de checkers: gemeentelijke vakspecialisten die in een pressure cooker-opzet alle ingediende plannen met 50 likes of meer moesten beoordelen op haalbaarheid. In feite experimenteerden we hier met een nieuwe aanpak: de 'Ja, tenzij'-aanpak, adviseren met het doel een plan mogelijk te maken.

Een aanpak die aansluit bij al eerder in gang gezette processen als de BOM-aanpak en de omgekeerde toets in het sociaal domein, maar ook bij de bedoeling van de nieuwe Omgevingswet. Samen aan tafel, samen vanuit de eigen expertise komen tot een gedragen ondersteuning van een bewonersplan. Ondanks de werkdruk (iedereen deed het naast zijn of haar reguliere taken), de tijdsdruk en de gevraagde creativiteit is het team een eind gekomen.

Maar het serieus nemen van bewonersinitiatieven betekent werk maken van deze manier van toetsen. Van een integrale en transparante manier van beoordelen, van kansen zien, maar ook van de gevolgen die het heeft voor contracten en langere termijnplanningen voor investeringen, vervangings- en onderhoudsbudgetten. Maar ook van alternatieven bedenken en ruimte zoeken. Zo kan een plantsoen dat aan bewoners als buurttuin wordt overgedragen minder kosten aan onderhoud door Spaarnelanden.

Focus op maatschappelijke effecten

De waarde van een democratisch wijkbudget ligt niet alleen in de ingediende plannen en het verdelen van een som geld door de bewoners zelf. De bijvangst is minstens zo waardevol. Zo laten de resultaten duidelijk zien wat de trends en behoeften in de wijk zijn als het gaat om leefbaarheid en inrichting. Het helpt wijkraden en gemeente bij het bepalen van prioriteiten op die gebieden, maar het stelt ook vragen naar verbondenheid en samenwerking in de wijk. Tussen bewoners onderling, en tussen bewoners, gemeente, organisaties en ondernemers.

De eerste experimenten met het wijkbudget waren niet expliciet gericht op het verbeteren van de sociale cohesie. Daarvoor was het werkproces nog teveel ingericht op de plannen zelf en het competitie-element daarin. Maar het samen werken aan een wijkbudget biedt mogelijkheden voor versterken van de verbondenheid in de buurt.

Zo werd op het platform zinnig en veelal positief gereageerd op de ingediende plannen. Ook werd er advies gegeven en hulp aangeboden.

Bij één plan ontstond er een stevige buurtdiscussie: een plan over het opknappen van een speelplek leidde tot een stevige woordenwisseling tussen generaties. Het speelterreintje, in de jaren '70/'80 voor jonge gezinnen geschikt, was in de loop van de jaren een groene oase geworden. De kinderen van toen zijn allang het ouderlijk huis uit, de ouders van toen koesteren de rust. Met de komst van nieuwe jonge gezinnen komt er ook een nieuwe, andere speelbehoefte. Via het platform Schalkwijk aan Zet kwam er een discussie op gang die uiteindelijk leidde tot een aangepast voorstel: een die overleg tussen alle omwonenden als uitgangspunt nam, mocht het idee in de stemfase worden gekozen. Het plan haalde het uiteindelijk niet. Wel geeft de gang van zaken een inkijk in elkaars standpunten en zorgen.

Het oppakken van niet-gekozen plannen door instellingen in de buurt is een andere mogelijkheid om te werken aan de sociale cohesie. Samenwerking met wijkraden, (zelf-)organisaties en scholen in de wijk is daarbij van grote waarde: bij het opzetten en uitwerken van het idee, bij het creëren van draagvlak voor een plan en bij de uitwerking. Als we in een vroeg stadium van ideeënvorming de plannen kunnen toetsen aan de wijk en verbinden met relevante partners zetten we een volgende stap in de goede richting.

Checkpoints

Werken met een democratisch wijkbudget roept veel nieuwe vragen op. We onderscheiden twee soorten aandachtspunten: algemene zaken die met de procesinrichting van een democratisch wijkbudget te maken hebben. En zaken die met de werkwijze van de gemeente te maken hebben. De belangrijkste punten zetten we hier op een rij. Voor wat betreft de procesinrichting nemen we tevens enkele praktische uitwerkingen op in een leidraad Democratisch Wijkbudget.

Aandachtspunten procesinrichting

Vorbereiding

1. Begroting: belangrijkste kostenposten bij het opstellen van een projectbegroting zijn communicatie, inzet projectmedewerkers en verzenden stemcodes,
2. Uitgebreide communicatie vooraf is cruciaal. Het meest effect hebben visuele plekken waar bewoners veel komen (supermarkten, de markt, zwembad/sportveld, ontmoetingsplekken, scholen), (zelf-)organisaties en rolmodellen in de wijk. Bij voldoende budget: h-a-h flyeren door de wijk. Daarnaast: buurt-social media, huis-aan-huisbladen en wijkraadsorganen.
3. Investeren in persoonlijke contacten/netwerken is essentieel om buurtbewoners te enthousiasmeren.
4. Samenwerking met de wijkraad is onontbeerlijk voor het netwerk, communicatie, inhoudelijke duiding, draagvlak en ondersteuning.
5. Zorg voor duidelijke spelregels (test ze!) en heldere thema's die aansluiten bij de leefwereld van de bewoners.
6. Neem de tijd voor inrichten en testen van de project-website. Organiseer een testpanel met bewoners.

Plan- en haalbaarheidsfase

1. Zorg voor een wekelijkse check op de binnenkomende plannen en leg snel contact met de indiener wanneer het: om een duidelijk onhaalbaar plan gaat, om gelijke plannen die gecombineerd kunnen worden, om plannen waar snel verbetering mogelijk is of om plannen met veel maatschappelijke impact. Zorg voor projectmedewerkers die dit snel en vakkundig oppakken (ook via fysieke spreekuren of plannenlabs in de wijk).
2. Bewoners kunnen veel meer dan je denkt, maar vaak is ondersteuning nodig bij het omzetten van een idee in een haalbaar plan plus begroting.
3. Zorg voor een enthousiast haalbaarheidsteam (met oa gebiedsverbinder en wijkraad), en faciliteer ze. Maak werkwijze en rolinvulling vroeg helder, bv in een kick off- meeting. Plan ruim vooraf 2-3 plenaire bijeenkomsten tijdens de haalbaarheidsfase en richt ze zo in dat checkers binnen deze setting hun oordeel kunnen geven.
4. Zorg voor een ondersteunende terugkoppeling naar de indieners. Geef suggesties hoe afvallers eventueel verder kunnen. Ondersteun plannenmakers die door gaan naar de stemfase met praktische tips en voorbeelden (communicatie, offertes).

Stemfase

1. Het versturen van persoonlijke stemcodes is (nu nog) de grootste kostenpost. Bedenk vooraf welke (leeftijds-)groepen je wilt laten stemmen en bereken daarmee je projectbudget.
2. Zorg ervoor dat de stemwebsite operationeel is als de stemcodes bij bewoners worden bezorgd. Men kan dan direct stemmen.
3. Zorg (afhankelijk van thema's en doelgroep) voor alternatieve stemmethoden (bv. handtekeninglijsten met inleveren stemcode of fysiek stemlokaal met inleveren van kaart en keuzes).

Nazorg

1. Maak snel na de stemming heldere en praktische afspraken met de indieners van de gekozen plannen.
2. Houd vinger aan de pols in het uitvoeringstraject. Niet iedere indiener weet de weg in gemeente- of organisatieland.
3. Betrek collega's en partners die nodig zijn bij de uitvoering van een plan snel bij de afspraken.
4. Communiceer de aanpak gedurende het hele uitvoeringsjaar.

Aandachtspunten werkwijze gemeente

Met een wijkbudget zetten we in op bewonersinitiatieven, vanuit het idee dat bewoners heel goed weten wat nodig is om hun leefomgeving te verbeteren, We willen (zoals dat in systeemtermen heet) zeggenschap en eigenaarschap overdragen. Dat geeft ruimte, maar het scheidt ook verantwoordelijkheden en verplichtingen. We vragen echt iets aan bewoners.

Tegelijk hebben we geconstateerd dat een wijkbudget ook iets aan ons, de gemeente, vraagt. Ook wij zullen aan het werk moeten gaan om bewonersinitiatieven mogelijk te maken. Twee checkpoints.

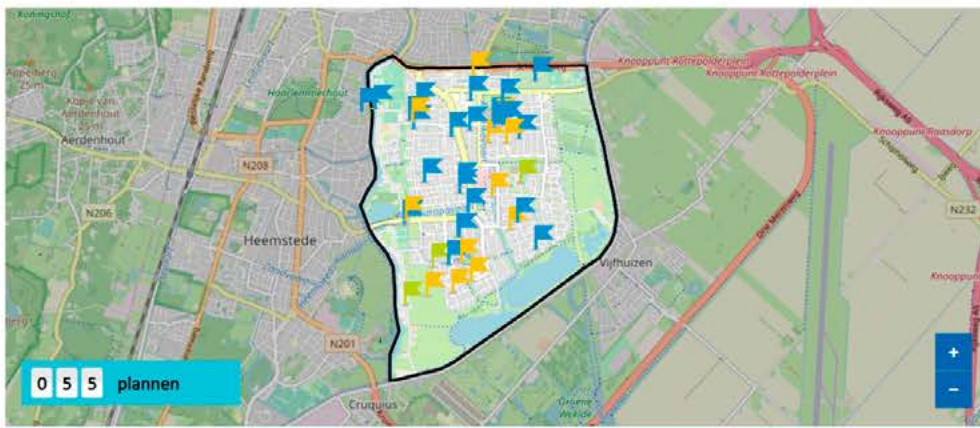
In de eerste plaats ligt dat bij de check op haalbaarheid. In de eerste editie van Schalkwijk aan Zet probeerden we dat in 4 weken te doen; in de tweede editie reserveerden we daarvoor 6 weken. Ambtelijke molens malen langzaam: het kost tijd om alle ins en outs rondom een plan snel in beeld te krijgen. Het kost moeite om iedereen tegelijk aan tafel te krijgen. En het kost inspanning om op een andere manier te toetsen.

We hebben de haalbaarheidscheck in de vorm van een 'ja, mits'-tafel georganiseerd: alle experts tegelijk aan tafel en volgens een stroommodel met vaste vragen snel en gezamenlijk tot een oordeel komen.

Dat vraagt vooraf om een flinke inspanning (het opstellen van een sneltoets met toepasbare vragen). Vervolgens vraagt het om een duidelijk mandaat van de aanwezige checkers: de deelnemende checkers moeten zelfstandig en in korte tijd kunnen beslissen. En tenslotte vraagt het om te kunnen omgaan met de 'ja, mits'-denkwijze: kunnen formuleren van de voorwaarden waaronder een plan **wel** kan worden gerealiseerd in plaats van redenen aangeven waarom een idee **niet** kan worden uitgevoerd. Daarnaast verwachten we van een checker dat hij/zij kansen ziet om plannen te verbinden met de buurt (organisaties, verenigingen, andere buurtinitiatieven). Een wijkbudget mag nooit een competitie zijn met winnaars en verliezers. Plannen met potentie moeten ook kunnen landen in de wijk als ze niet bij de gekozen ideeën zitten.

Een tweede ontwikkelpunt zijn onze investerings-, onderhouds- en afschrijvingsprotocollen en de contracten met uitvoeringpartners (zoals Spaarnelanden). Voor burgerinitiatieven is flexibiliteit in denken en doen nodig. Ander gebruik door bewoners zelf van bijvoorbeeld een plantsoen levert ander eigenaarschap en een ander kostenplaatje op. Het plaatsen van een door een kunstenaar ontworpen bank aan het Spaarne levert een ander onderhoudsbeeld op. Binnen onze financiële structuur zullen we hiervoor ruimte moeten gaan inbouwen.

Liken van plannen kon t/m24 oktober 0 0 dagen

Alle thema's

Sorteren: Nieuwste eerst

Dreamschool Schalkwijk

Jeugd sterken in ontdekking en ontwikkeling van hun talenten, eigenwaarde en zelfvertrouwen om alle...

50 53 0

Muzikaal Schalkwijk & Conce...

Muziek voor en door Schalkwijkers

50 53 2

Bloembak wegafsluiting/sluis

Bloembakken om een straat af te sluiten voor een veiligere oversteek bij een basisschool en het...

50 58 9

Bestrijding eenzaamheid door...

Wij willen 1 x per week gaan koken in de top keuken van het wijkcentrum De ringvaart.

50 53 1

Gezellige groene ontmoeting...

Groene oase in Europawijk

50 10 1

Go Nuts

Alle NUTS- kasten in Europawijk een fleurig, uiterlijk geven, passend in de omgeving, in een park...

50 39 3

Pingpongtafel-ontmoefingsplek

om de saamhorigheid van de bewoners te bevorderen.

50 8 2

'Meer'kunst voor kinderen sch...

'Meer'kunst project van het Wereldhuis biedt kinderen de mogelijkheid om met schilder- en tekenkunst...

50 51 1

Betonnen schaak/dam/back...

Mijn plan is een 3-tal betonnen speltafels neer te zetten op de open ruimte voor de plantenbakken;...

50 75 11

Bijlage 2: Evaluatie uitdaagrecht

Leerpunten en eerste ervaringen met het uitdaagrecht

Inleiding

Haarlem is rijk aan initiatiefrijke inwoners. Haarlemmers willen en kunnen steeds meer verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving. Met het vergroten van eigenaarschap in de buurten ontstaat een grotere betrokkenheid en worden meer Haarlemmers actief. Dit is een landelijke trend waarop het instrument van het uitdaagrecht aansluit. Door het uitdaagrecht kan de gemeente, initiatieven in de buurt ruimte geven en eigenaarschap overdragen aan de buurt. Ook kan de gemeente door dit soort instrumenten responsiever inspelen op behoeftes die leven in de samenleving.

Door het uitdaagrecht kunnen inwoners namelijk de gemeente uitdagen op taken die ze beter, efficiënter of goedkoper denken uit te kunnen voeren. Hierbij valt te denken aan initiatieven op het gebied van groen in de openbare ruimte, wonen, klimaat- en energietransitie, jongerenwerk en sociaal/ontmoeten. Sinds 2020 is de gemeente Haarlem aan het experimenteren met het uitdaagrecht, in totaal zijn er drie uitdagingen de revue gepasseerd, gericht op thema's zoals openbaar groen- onderhoud, duurzame afvalverzameling en ontmoeten in de wijk.

In het coalitieakkoord 2022-2026 Actie! Aan de slag voor een sociale, groene en leefbare stad geeft het college aan bewoners te waarderen die zich inzetten voor hun wijk en daarnaast verder te willen experimenteren met het uitdaagrecht voor bewezen en succesvolle bewonersinitiatieven.

In dit verslag volgt een terugblik op de afgelopen twee jaar waarin de gemeente Haarlem heeft geëxperimenteerd met het uitdaagrecht. Wat zijn de eerste ervaringen met het uitdaagrecht en zijn er opvallende aspecten of die bijsturing nodig hebben?

Opzet Evaluatie

Voor de evaluatie is gesproken met ambtenaren en initiatiefnemers van Posthuis en Supmission. Hiervoor is in de zomer van 2022 een interview gehouden met de bestuursleden van de stichting het Posthuis Zaanenpark (HPZP). Los daarvan is ook gesproken met de vakinhoudelijke ambtenaren die betrokken waren bij het Posthuis. Voor de Supmission is gesproken met de vakinhoudelijke ambtenaar. Toen de initiatiefnemer van de Supmission zich terugtrok in 2021 is er kort geëvalueerd in een persoonlijk gesprek. Al deze gesprekken zijn

meegenomen in de evaluatie.

Naast de inhoudelijk betrokkenen is ook gesproken met gemeente Amsterdam die al meerdere uitdagingen heeft gehad en hiermee ook ervaring heeft opgebouwd. Er is hiervoor een interview gehouden met de ambtenaar Buurtrechten. Ook het beleidskader dat de gemeente Amsterdam eind 2021 heeft gepubliceerd, is gebruikt voor deze evaluatie.

Waar komt het uitdaagrecht vandaan?

Wat voor soort rechten zijn er voor bewoners?

Het uitdaagrecht of het Right to Challenge is ontstaan in Engeland. Het uitdaagrecht is opgepikt in Nederland en vanuit de rijksoverheid worden gemeenten gestimuleerd om hiermee te werken. Het uitdaagrecht valt onder de paraplu van verschillende buurtrechten waar bijvoorbeeld ook het biedingsrecht (Right to Bid) en het buurtplanrecht (Right to Plan) onder vallen. Het biedingsrecht is het recht om een bod te doen op de huur of koop van een pand of de huur van grond. Bij het buurtplanrecht heb je als inwoner het recht om een ontwerp in te dienen voor de openbare ruimte. Haarlem is in 2020 gestart met het Uitdaagrecht als een van de experimenten binnen het programma Nieuwe Democratie. Dit is tevens ook het meest gebruikte buurtrecht binnen Nederlandse gemeentes.

Uitdaagrecht in Haarlem

In Haarlem zijn een aantal voorwaarden gesteld aan het Uitdaagrecht in het Actieprogramma Nieuwe Democratie. Deze voorwaardes zijn voor initiatiefnemers te vinden op de website van de gemeente Haarlem onder Uitdaagrecht zie: <https://haarlem.nl/idee-plan#nodig-bij-uw-idee-2647>.

Hoge mate van participatie

De participatieladder (een model van Edelenbos en Monnikshof, 2001) bestaat uit zes treden met verschillende niveau's van participatie, zie onderstaande illustratie. Het uitdaagrecht bevindt zich op de bovenste trede van de ladder, het zelf organiseren. In dit rapport is te lezen wat dit betekent voor de initiatiefnemers en de gemeente.

Figuur 1: Participatieladder, Edelenbos en Monnikshof 2001

Wat zijn de eerste ervaringen met het uitdaagrecht?

Terugkijkend op de afgelopen twee jaar onderscheidt het uitdaagrecht zich duidelijk van de reguliere bewoners initiatieven. Het overnemen van een publieke taak vraagt in de praktijk om deskundigheid en een lange adem van de initiatiefnemer. Deze moet in staat zijn om een organisatie op te zetten en collectief te opereren en daarnaast kennis hebben van wat er speelt in het gebied. Een organisatie die al meerder jaren bestierd wordt door actieve bewoners, is succesvoller in het aangaan van een uitdaging. Dit komt doordat de organisatie al bestaansrecht heeft en ervaring en expertise heeft opgebouwd in het werkveld.

Uitdaging: Groenvoorzieningen Zaanenpark

De initiatiefnemer klopte aan bij de gemeente omdat hij een opgave zag in het verbeteren van het groenbeheer in het Zaanenpark en dit ook wilde koppelen aan sociale werkgelegenheid. Echter het initiatief stond nog in de kinderschoenen. Op dat moment ontbrak het nog aan een organisatie en draagvlak in de buurt en het initiatief moest nog verder tot wasdom komen om uit de ideefase naar een maatschappelijke business case te komen. Uiteindelijk trok de initiatiefnemer zich terug.

Draagvlak

Het uitdaagrecht brengt voor de initiatiefnemers erantwoordelijkheden met zich mee die anders door de gemeente worden gedaan. Bijvoorbeeld het participeren met de omgeving, zoals het zoeken van draagvlak en communicatie naar de buurt. Maar ook het waarborgen dat iedereen welkom is deel te nemen in het initiatief (inclusiviteit).

Uitdaging: Herbouw van het Posthuis

Stichting het Posthuis is een club bewoners die zich inzet voor het buurthuis het 'Posthuis' gelegen aan het Zaanenpark. Het pand betrof maatschappelijk vastgoed, maar is niet strategisch van aard. Dit betekende in dit geval dat het pand in een vitale wijk stond, waar de gemeente geen maatschappelijke opgave heeft. Nadat het pand afbrandde zag de stichting kansen voor de herbouw, zodat het pand beter zou aansluiten bij de exploitatiewens. Het beschikbare budget bestond uit het verzekeringsgeld en de eigen middelen die de stichting bij elkaar wilde brengen. De initiatiefnemer betrof een stichting die al een aantal jaar actief was en bestaansrecht had opgebouwd in de programmering van maatschappelijk aanbod, maar niet op bouwtechnisch vlak. Hiervoor heeft de stichting expertise aangetrokken in de vorm van (bestuurs)leden met bouwtechnische achtergrond. Hetgeen erg belangrijk was in de voortgang van de uitdaging.

Financiering

Ook op het vlak van financiering is ervaring nodig. Initiatiefnemers moeten een begroting opstellen, aantonen waar ze het geld voor nodig hebben en financiering rond krijgen met de gemeente. Door bovengenoemde zaken kan het uitdaagrecht worden bestempeld als de Champions League van de bewonersinitiatieven.

Eigenaarschap

Een van de initiatiefnemers van het Posthuis gaf aan dat je als initiatiefnemer het eigenaarschap zelf moet pakken, maar dat er ook vanuit de gemeente bepaalde voorwaarden moeten worden geschapen om dit mogelijk te maken.

Uitdaging: Herbouw van het Posthuis

Om eigenaarschap over de herbouw van het pand te krijgen, was het voor de initiatiefnemers essentieel om het pand zelf in beheer te hebben. De rede hiervoor was dat zolang het pand in eigendom en beheer bleef van de gemeente, de initiatiefnemers ook vastzaten aan gemeentelijke regelgeving. Hierdoor zouden ze niet of moeilijker in staat zijn om eigen lokale partijen uit de wijk bij de herbouw te betrekken. Daarnaast zou dit erg tijdsintensief zijn, waardoor de uitkeertermijn van het verzekeringsgeld in gevaar zou komen. Dit was een eis van de verzekering die inhield dat er binnen drie jaar na aanvraag van het geld, de eerste bouwwerkzaamheden zichtbaar zouden moeten zijn.

Door rollen en taken tussen initiatiefnemer en gemeente af te spreken wordt duidelijk wie wat gaat doen en wie waarvoor verantwoordelijk is. Met het nemen van verantwoordelijkheid voor het initiatief ontstaat er eigenaarschap bij de initiatiefnemers. Bij het vastleggen van deze afspraken is het ook belangrijk om de ontbrekende randvoorwaarden die van invloed zijn op het eigenaarschap te bespreken.

Samenwerking tussen initiatiefnemer, gemeente en bestuur

Wanneer een uitdaging wordt ingebracht komt deze binnen via het online loket van initatief@haarlem.nl. Hierop volgend wordt een gesprek opgezet met vakinhoudelijke ambtenaren en de initiatiefnemers.

In de vorige paragraaf bespraken we al een aantal voorwaarden die belangrijk zijn voor de initiatiefnemer als het plan wordt ingediend bij de gemeente. Samen-gevoegd met de voorwaarden die in het Actieplan Nieuwe Democratie stonden komen we tot de volgende voorwaarden:

- De uitdaging betreft een huidige lokale voorziening of gemeentelijke taak binnen de beleidsterreinen duurzaamheid, leefbaarheid en ontmoeten.
- De initiatiefnemers zijn minimaal twee jaar verbonden aan (of: geworteld in) het gebied.
- Het initiatief heeft een maatschappelijke meerwaarde.
- De betrokken initiatiefnemers maken aannemelijk dat zij de prestatie kunnen leveren.
- De initiatiefnemers tonen aan dat er draagvlak is voor hun idee bij de betrokken bewoners.
- Niemand wordt door het initiatief geschaad en het initiatief is inclusief en toegankelijk.
- De initiatiefnemers zijn juridisch georganiseerd zodra er financiële transacties boven de 3000 euro plaatsvinden (bijv. in een stichting of vereniging).
- De initiatiefnemers kunnen bewoners zijn of sociaal ondernemers.
- De kosten voor de uitvoering zijn niet hoger dan de huidige kosten.
- De indieners zijn er aan gehouden het initiatief gedurende een afgesproken periode uit te voeren.
- Regulier marktinitiatief valt niet onder het uitdaagrecht (deze marktpartijen doen al mee aan huidige aanbesteding- en inkooptrajecten).

- De gemeente heeft de plicht en wens van behoorlijk bestuur naar haar huidige contractpartners.

Dit kan betekenen dat sommige challenges te groot zijn om binnen lopende contractperiodes aan te gaan.

Hieronder beschrijven we welke voorwaarden er binnen de gemeentelijke organisatie nodig zijn om een initiatief te realiseren.

Hoe gaat de ondersteuning van de gemeente?

Niet op alle beleidsterreinen is evenveel ervaring met participatie en samenwerken met initiatiefnemers. Bijvoorbeeld bij de afdeling vastgoed was het werken met bewonersinitiatieven nieuw, terwijl de afdeling groen-beheer al vaker met bewonersinitiatieven te maken heeft gehad.

Het werken met initiatiefnemers van het uitdaagrecht vraagt om een andere manier van werken dan de gemeente gewend is. Dit werk is pionieren en vraagt om maatwerk. Door te experimenteren met het uitdaagrecht kunnen we er samen met initiatiefnemers achter komen wat werkt en wat niet en daardoor in de toekomst steeds beter de knelpunten beslechten.

Uitdaagrecht vraagt een andere manier van samenwerken met de gemeente. Hieronder staat beschreven op welke knelpunten oplossingen nodig zijn.

Ruimte zoeken in bestaande beleidskaders

Een belemmerende factor waar bewonersinitiatieven vaak tegenaan lopen is het geldende beleidskader. Gemeentelijke partners die het beleid uitvoeren, hebben hun aanpak ontwikkeld aan de hand van deze gemeentelijke vooraf gestelde kaders. Bewonersinitiatieven hebben dit vaak niet. Initiatiefnemers nemen de taken vaak niet exact over, maar hebben een specifieke aanpak die beter past bij de situatie. Deze is vaak integraal ingestoken en raakt meerdere beleidskaders. Het werken met maatschappelijke initiatieven is daarmee anders dan met vaste gemeentelijke partners.

Hoe dan als gemeente om te gaan met bewonersinitiatieven? Omdat hier nog geen vastgestelde werkwijze voor is, is dit voor veel ambtenaren die ermee te maken krijgen laveren. Het is niet mogelijk en ook niet wenselijk om af te wijken van wettelijke regelgeving. Ook afwijken van beleidskaders is niet vanzelfsprekend. Beleidskaders zijn opgesteld met een bepaalde aanpak die over het algemeen goed werkt en waaraan de ambtelijke organisatie graag vasthoudt. Aan de andere kant wil de gemeente wel ideeën en wensen van bewoners mogelijk maken die niet helemaal binnen de beleidskaders passen. In deze gevallen wordt dus maatwerk gevraagd van de ambtelijke organisatie, waarbij ruimte moet worden gezocht in de kaders.

Wat wordt er bedoeld met ruimte zoeken in de kaders? Het is belangrijk dat er draagvlak is voor het initiatief, dat het een verbetering oplevert voor de leefomgeving en dat er een netwerk van actieve initiatiefnemers is die geïnteresseerd zijn. Bij het uitdagingrecht is ook een voorwaarde dat het binnen het besteedbare budget blijft. Als deze voorwaarden gewaarborgd zijn is het mogelijk te kijken hoe er gemotiveerd kan worden afgeweken van bepaalde beleidsregels om zo de doelstelling van het initiatief te kunnen realiseren. En de maatschappelijke meerwaarde tot haar recht te laten komen. Het college of de raad neemt dan een besluit om gemotiveerd af te wijken van het reguliere kader.

Uitdaging: De Supmission

Initiatiefnemers waren vaak op het water te vinden en stoorde zich aan rondzwerfend afval in de grachten. Ze daagden de gemeente uit om op een duurzame manier, via hun supboard het afval uit het water te halen. De organisatie was al een paar jaar actief en had ook al ervaring opgebouwd in het werkveld. Echter bleek het lastig om het budget in kaart te brengen omdat de plannen niet geheel in de gemeentelijke kaders paste. Volgens de gemeentelijke eisen deed Spaarnelanden namelijk goed zijn werk en werd aan de beeldkwaliteit voldaan. Hiermee zou de taak niet overgenomen worden door de initiatiefnemers maar aanvullend zijn op het werk van Spaarnelanden, wat consequenties heeft voor het budget. Ook bleek het voor Supmission niet mogelijk om genoeg commitment te krijgen binnen hun organisatie om het gehele jaar door de grachten schoon te houden, ook in de winterperiode.

Inzicht in budgetten

Het blijkt lastig te zijn om inzicht te geven in budgetten. Contracten met externe partners zijn vaak erg groot en complex en budget voor een specifieke taak is hier moeilijk uit te herleiden. Dit was het geval bij Supmission en het DDO-contract bij Spaarnelanden. Taken kunnen daarnaast ook over verschillende budgetten verdeeld zijn. Niet alleen Haarlem maar ook andere steden kampen met dit probleem. Oplossing voor dit knelpunt zitten in het reserveren van geld wat beschikbaar kan worden gemaakt voor uitdagingen binnen contracten met partners. Deze reservering kan in de vorm van een bepaald percentage worden opgenomen in het contract met de partner.

Daarnaast wordt er door een aantal grote gemeentes in kaart gebracht op welke initiatieven het meest wordt uitgedaagd. Op basis hiervan worden richtlijnen opgesteld die gemeente helpen om tarieven en budgetten te bepalen. Dit wordt gedaan door de gemeente Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Tilburg en Groningen in de vorm van een benchmark.

Risico's en beheersing

Over het dagelijkse werk legt de gemeente verantwoording af richting zowel het bestuur als de samenleving. Uitdagingen worden zwaar onder de loep genomen en streng beoordeeld op mogelijke risico's, soms nog strenger dan de reguliere partners van de gemeente. Niet alle risico's zijn te voorspellen. Wel kunnen er maatregelen worden getroffen om risico's te minimaliseren door het maken en vastleggen van gemeenschappelijke afspraken en deze vervolgens ook te monitoren.

Bij het Posthuis is een samenwerkingsovereenkomst opgesteld. Hierin werden duidelijke afspraken opgesteld over taken en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen. Er zijn Go/ no-Go momenten ingebouwd op sleutelmomenten in het proces en wanneer zaken anders lopen dan verwacht is in de overeenkomst opgenomen wat dit tot consequentie heeft. Zowel voor de gemeente als voor de initiatiefnemers is dit als prettig ervaren.

Voorwaarden voor de gemeente

Ambtelijk

In eerste plaats is het belangrijk dat vakinhoudelijke adviseurs die bij een initiatief betrokken worden hun inhoudelijke expertise geven en een beoordeling maken van wat er nodig is om het plan praktisch vorm te geven. Dit is altijd maatwerk. Het samenwerken vraagt ook een bepaalde houding van ambtenaren. Zoals een open en transparante houding en de mogelijkheid om zich flexibel op te stellen richting het initiatief. Waarbij het uitgangspunt is om te kijken naar wat er wel kan, mits wordt voldaan aan bepaalde voorwaarden. Daarnaast helpt het als een ambtenaar een attitude heeft die stimulerend, inspirerend en creatief is tegenover het werken met initiatiefnemers. Zo ontstaat er meer ruimte voor het realiseren van initiatieven.

Uitdaging: Herbouw van het Posthuis

Bij het Posthuis bleek vertrouwen in de stichting en vice versa in de gemeente een belangrijk aspect voor de voortgang van het initiatief. Dit vertrouwen was er niet gelijk bij aanvang en moest eerst groeien. Dit gebeurde door het organiseren van sessies waarin zowel de ambtenaren als stichting bij elkaar kwamen. Hierbij hielp het dat ambtenaren open waren over waar zij tegenaan liepen op het vlak van wettelijke- en beleidskaders. Daarnaast hielp het ook dat de stichting aangaf op welke vlakken ze expertise misten in hun eigen bestuur(leden) en hoe dit zou worden opgelost.

Management

De rol van het management is om de ambtenaren die met een initiatief bezig zijn te ondersteunen. Wanneer een uitdaging is aangenomen, moet er capaciteit en expertise vanuit hun afdeling vrij worden gemaakt. Bij complexere initiatieven kan het ook voorkomen dat er op strategisch niveau moet worden meegedacht door het management. De ambtenaren moeten voelen dat ze vrij zijn om mee te denken met het initiatief en hierin maatwerk te bieden. Er wordt nog niet heel veel gebruik gemaakt van het uitdaagrecht en de verwachting is dat dit de komende tijd niet zal veranderen. De afgelopen twee jaar zijn er slechts drie uitdagingen binnen gekomen. In andere woorden de vraag om meer capaciteit en expertise voor het uitdaagrecht is niet frequent.

Rol bestuur

Wat is de rol van een bestuurder in het uitdaagrecht? Voor de ambtenaren die werkte aan de uitdagingen was bij aanvang van de uitdaging niet duidelijk welke rol het bestuur of portefeuillehouder had. Dit maakte het voor hen lastig om hun handelingsruimte te bepalen.

De expertise van verschillende ambtenaren is nodig om gezamenlijk te bekijken of het initiatief past binnen de gemeentelijke kaders en regels. Uiteraard is het niet wenselijk om af te wijken van wettelijke kaders en regelgeving, maar wel kan van ambtenaren worden gevraagd dat ze ruimte zoeken in de beleidskaders, zoals ook is beschreven in paragraaf 5.1 'ruimte zoeken in beleidskaders'. Dit kan nodig zijn wanneer regels voor een bepaald doel worden opgesteld, maar dat dezelfde regels ook het doelen tegenwerken die de gemeente toch graag wil bereiken of wanneer regels tegenstrijdig zijn aan elkaar. In dat geval kan er gemotiveerd naar creatieve oplossingen binnen de kaders of indien nodig, daarbuiten moeten worden gezocht. De inhoudelijke portefeuillehouder en gebiedswethouder spelen een belangrijke rol in het aangeven welke ruimte ambtenaren en initiatiefnemers hierin kunnen nemen. Mocht het initiatief echt om een afwijking van vastgestelde kaders vragen dan is vervolgens besluitvorming nodig van college en raad.

Bij het Posthuis wilde de Stichting graag het pand in eigendom overnemen van de gemeente. Wettelijke regelgeving over verkoop zat de overname in de weg. Doordat de bestuurder de maatschappelijke meerwaarde van het initiatief niet wilde laten wegvloeien heeft hij gestuurd op het mogelijk maken van de overname. Na onderzoek door juridische zaken en vastgoed is het uiteindelijk toch gelukt om het eigendom onder bepaalde voorwaarden over te hevelen naar de initiatiefnemers. Dit besluit is uiteindelijk goedgekeurd door het college en de gemeenteraad en daarna van kracht gegaan. Dit besluit was cruciaal voor het succes van het initiatief.

Conclusie

Wat kan er worden geconcludeerd over het resultaat van twee jaar uitdaagrecht. Draagt het uitdaagrecht zoals verwacht bij aan het krijgen van meer zeggenschap en eigenaarschap en is het een inclusief proces?

Zeggenschap

Heeft het uitdaagrecht geleid tot meer zeggenschap van initiatiefnemers in hun leefomgeving? Om hier antwoord op te kunnen geven is gekeken hoe de initiatiefnemers hun invloed hebben kunnen laten gelden en zo konden meebeslissen in het proces. Alleen de casus van het Posthuis is hierin meegenomen omdat de andere initiatieven te vroeg zijn gestopt om het zeggenschap goed te kunnen beoordelen.

De invloed van de initiatiefnemers bestond uit het volgende: Ten eerste zijn er overleggen geweest waar initiatiefnemers hun stem konden laten horen. Op verzoek van de initiatiefnemers zijn er gesprekken geweest met de bestuurder. Ten tweede werd de agenda in samenspraak met de bewoners opgesteld zodat iedereen punten kon aandragen ter bespreking. Tenslotte zijn de aangedragen punten van de initiatiefnemers besproken en zijn hieruit voortkomende afspraken vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst. Uiteindelijk heeft dit ertoe geleid dat de initiatiefnemers mee besliste over de koop van het pand en hier ook bestuurlijk groen licht voor hebben weten te krijgen.

De initiatiefnemers gaven aan dat het uitdaagrecht niet perfect is. De voorkeur ging uit naar een werkwijze met meer ambtelijke begeleiding en budget. Desondanks werd het uitdaagrecht gezien als een bruikbaar middel om initiatieven die niet via de reguliere werkwijze haalbaar zijn toch via het uitdaagrecht op te pakken. Hierin werd aangegeven dat dit bijdroeg aan meer zeggenschap.

Eigenaarschap

Het eigenaarschap is de mate waarin initiatiefnemers verantwoordelijkheid nemen. Het verkrijgen van het eigenaarschap over het initiatief is een belangrijke stap voor de initiatiefnemer om te komen tot meer zeggenschap. Echter is niet vanzelfsprekend om het eigenaarschap te verkrijgen ook al beschikt de initiatiefnemer over de juist expertise en ervaring. Zelfs bij volwassen initiatieven kan het nodig zijn dat bepaalde voorwaarden moeten worden geschapen door de gemeente om eigenaarschap mogelijk te maken. Kortom er moet hierin ruimte worden geschapen in het beleid, anders blijven belemmerende factoren in de weg staan.

Inclusief

Het uitdaagrecht is een democratisch instrument en daarom is het ook belangrijk dat het op een inclusieve manier gebruikt wordt. In de casus van het Posthuis is het inclusieve karakter al af te lezen in de slogan van de stichting: 'voor de buurt, door de buurt'. Deze visie wordt ook ondersteund door de praktijk. Met evenementen in het Zaanenpark, die in coronatijd zijn georganiseerd is het de initiatiefnemers goed gelukt om mensen uit de buurt te bereiken. In de fase bij de herbouw worden buurtbewoners betrokken om te helpen en te kijken naar uitvoerders die woonachtig zijn in de buurt. Ook wordt er in de exploitatieplannen, de fase na de herbouw, nagedacht over inclusieve programmering. Waarbij men nadenkt over mogelijke allianties met maatschappelijke organisaties en sociale ondernemers uit de wijk. Hierbij tonen ze een open en transparante houding naar andere mensen uit de buurt.

Ambtelijk instrument

Het uitdaagrecht betekent de hoogste mate van participatie gezien de participatieladder. Wat suggereert dat de initiatiefnemers de verantwoordelijkheden overnemen van de taak die ze overnemen. In de praktijk blijkt echter dat ambtelijke ondersteuning noodzakelijk is. Dit komt mede doordat veel zaken ambtelijk ingewikkeld geregeld zijn, waardoor een initiatiefnemer te maken krijgt met gemeentelijke bureaucratie en regelgeving die het succes in de weg staan. Dit betekent dat de gemeente ondanks de hoge mate van participatie niet haar handen los kan trekken en bepaalde mate van ambtelijke inzet onmisbaar is.

Voor het uitdaagrecht werd geïntroduceerd bij de gemeente waren er ook gelijksoortige initiatieven bestempeld zouden kunnen worden als uitdagingen, zoals SpaarGas en Triple Treat. Deze initiatieven diende zich vooralsnog aan bij de gemeente, met of zonder het instrument van het uitdaagrecht. In dat opzicht is het voornaamste belang van initiatiefnemers om aan tafel te zitten met de gemeente en hechten ze minder waarde aan welk type instrument er wordt gebruikt voor hun initiatief. Daarmee is het instrument vooral een ambtelijk instrument. Echter door het uitdaagrecht als recht vast te leggen voor bewoners is de mogelijkheid iets vanzelfsprekender om aan tafel te komen bij de gemeente. Ook geeft het gemeenteambtenaren de ruimte om te kijken hoe initiatieven wel mogelijk te maken zijn. Mits deze een meerwaarde voor de leefomgeving van bewoners biedt. Een tweede voordeel van het instrument is dat we beter in staat zijn om de initiatieven naast elkaar te leggen. Door te kijken vanuit de lens van het uitdaagrecht wordt inzichtelijk wat we kunnen leren en verbeteren.

Toekomst

De voornaamste conclusie is dat uit de eerste ervaringen met het uitdaagrecht kan worden gezegd dat het bijdraagt aan meer zeggenschap, eigenaarschap en in het geval van het posthuis ook een inclusief instrument is. Het uitdaagrecht draagt bij aan de cultuuromslag van buiten naar binnen werken. Dit gaat hand in hand met de andere vormen van bewonersinitiatieven binnen het programma Nieuwe Democratie, maar ook de Omgevingswet en het Gebiedsgericht werken en kan daarin een extra manier zijn voor de ambtelijke organisatie in het oefenen met van buiten naar binnen werken. Daarmee is het een waardevol instrument om te blijven gebruiken, al is het in aangepaste vorm. De geadviseerde aanpassingen zijn te lezen in de aanbevelingen.

Aanbevelingen

Welke aanbevelingen komen uit de praktijk naar voren? Er zijn een aantal algemene leerpunten en er is een deel procesoptimalisatie.

De algemene leerpunten

Verwachtingsmanagement

Wordt een initiatief kansrijk gevonden voor uitdaagrecht dan moet er goed verwachtingsmanagement plaatsvinden naar de initiatiefnemers en ambtelijke organisatie toe. Dit betekent vanuit het aanspreekpunt vanuit de ambtelijke organisatie dat zij helder, open en transparant zijn over het proces. Waarbij het voor initiatiefnemers helder moet zijn dat de werkwijze van het uitdaagrecht maatwerk is. Dat de handelingswijze van het uitdaagrecht niet vastligt, maar juist een zoektocht is. Dit om frustratie en onbegrip vanuit de initiatiefnemers tegen te gaan.

Vaste prijs voor taken afspreken

Qua financiering is het aan te raden om toe te werken naar een vaste prijs voor taken die vaak worden gebruikt voor bewonersinitiatieven zoals groenbeheer. Het benchmark onderzoek over op welke taken het meest wordt uitgedaagd (paragraaf 5.1 inzicht in budgetten) kan hierbij als leidraad worden gebruikt om deze prijs te bepalen. Hierover kan contact worden gehouden met gemeente Amsterdam, een van de initiatiefnemers van het benchmark onderzoek, zodat in de toekomst makkelijker in te schatten is welk budget hangt aan een bepaalde publieke taak.

Aanspreekpunt

Gedurende het hele proces is er één aanspreekpunt beschikbaar voor het initiatief zowel vanuit binnen als buiten de organisatie. Dit is een vakinhoudelijk ambtenaar. Deze persoon zorgt dat andere vakinhoudelijk collega's indien nodig worden betrokken en agendeert bestuurlijk. Hierbij is het belangrijk dat deze persoon

wel ondersteund wordt door een collega uit de werkplaats lokale democratie. Met de rede dat medewerkers in de werkplaats beschikt over kennis en ervaring met participatie die nuttig kan zijn in het faciliteren van het proces. Zowel ambtenaren als initiatiefnemers gaven aan baat te hebben bij een dergelijke aanspreekpunt en facilitering.

Ondersteuning ambtenaren

Er is ondersteuning nodig voor ambtenaren die werken met uitdaagrecht vanuit het management. Ambtenaren moeten het gevoel krijgen dat zij ruimte hebben om te experimenteren. Daarbij hoort ook fouten mogen maken. Daarnaast moet er ook capaciteit en expertise beschikbaar worden gemaakt om te werken aan het initiatief.

Transparant in de buurt

Het is belangrijk dat gemeentelijke partners en bewoners weten van het initiatief en hierop feedback kunnen geven. Deze feedback draagt bij aan het optimaliseren van het plan en maakt het resultaat robuuster omdat eventuele knelpunten zo eerder aan het licht komen, kunnen worden aangepakt of zelfs kunnen worden voorkomen. Daarnaast is ook een zekere mate van draagvlak nodig om de uitdaging tot uitvoering te brengen. Doordat de buurt weet heeft van het initiatief, kan dit ook leiden tot meer draagvlak voor het plan. Een zekere mate van draagvlak is ook nodig om het plan tot uitvoering te brengen.

Vastleggen afspraken

Het is belangrijk om taken, afspraken en verantwoordelijkheden vast te leggen en wat er gebeurt als zaken anders lopen dan verwacht. Daarvoor kan een samenwerkingsovereenkomst worden opgesteld, wat beiden partijen ondertekenen. Op cruciale momenten, de zogenaamde Go/ No-Go momenten, zijn momenten waarop de voortgang van het initiatief wordt bekeken en de haalbaarheid wordt bepaald. Dit kan bestuurlijk, waarbij de wethouder deze verantwoordelijkheid neemt. Hoe de Go/ No - Go momenten worden bepaald is afhankelijk van het soort bewonersinitiatief. Ter illustratie; bij het Posthuis waren deze Go/No-Go momenten gekoppeld aan stappen uit het Haarlems Ruimtelijk planproces, omdat in dit geval het om een ruimtelijk initiatief ging.

Bestuurlijk commitment

Bestuurlijk commitment is cruciaal. De wethouder heeft invloed als het aankomt op het uitdaagrecht. Het kan zijn dat er meerdere wethouders zijn betrokken, omdat het initiatief meerder beleidsvelden raakt en valt in portefeuilles van verschillende wethouders. Afstemming tussen de betrokken wethouders is dan nodig om eenduidigheid te krijgen over de richting van het initiatief. Ze kunnen op de sleutelmomenten of Go/ No-go momenten knopen door hakken wanneer maatwerk nodig is in verruiming van de beleidskaders.

Procesoptimalisatie

In 2020 is er een proces ontworpen voor het uitdaagrecht. Hierin staat hoe het uitdaagrecht in de organisatie wordt opgepakt en welke stappen er volgen. Een visuele weergave van dit proces is opgenomen als bijlage. Inmiddels zijn we twee jaar verder en hebben we voortschrijdend inzicht in het proces. De volgende aanbevelingen gaan in op de procesoptimalisatie.

Aan de poort selectie.

Goed bekijken wat past bij de initiatiefnemers? Kunnen ze een uitdaagrecht aan of past een andere vorm zoals bijvoorbeeld co-creatie beter bij het initiatief? Hierbij kan als uitgangspunt worden genomen dat het initiatief een aantal jaar bestaansrecht heeft opgebouwd en bezit over een stabiele organisatie. Hiermee kunnen de initiatiefnemers aantonen dat ze kennis en ervaring hebben om het initiatief te realiseren. En draagvlak hebben in de wijk.

Vooraf ambtelijke inzet regelen

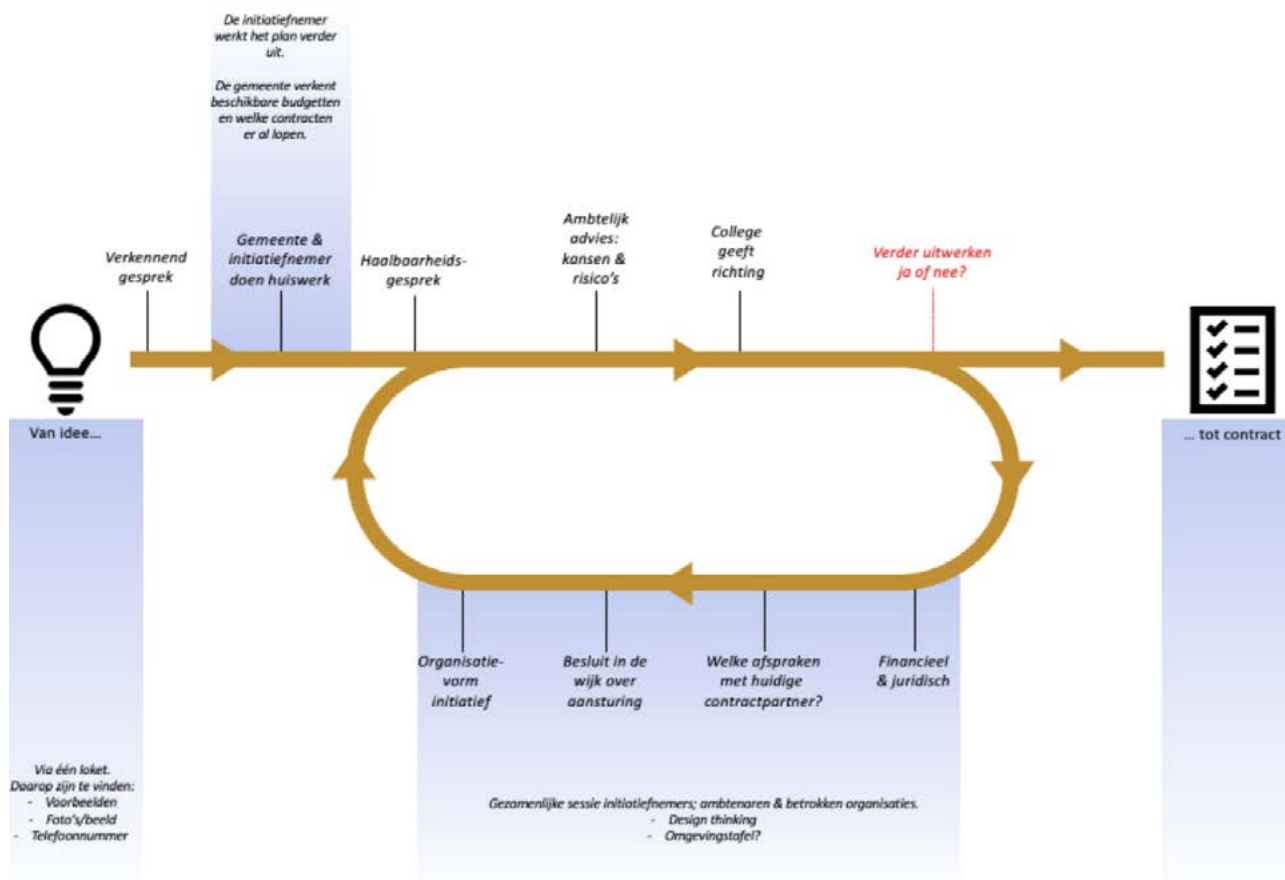
Het uitdaagrecht vraagt om ambtelijke inzet. Hoewel uitdagingen niet veel voorkomen in de organisatie is de tijdsbesteding niet gering wanneer er wel een binnenkomt. Daarom is het advies om gelijk aan het begin van het proces, dus na het verkennend gesprek, de ambtelijke inzet af te kaarten bij het management. Wat inhoud dat de vakinhoudelijke ambtenaren die betrokken gaan worden bij de challenge met hun leidinggevende bespreken hoeveel tijd het proces gaat kosten en dat ze toestemming hebben om deze tijd eraan te spenderen. Zonder garantie dat de uitdaging ook daadwerkelijk een succes wordt.

Na het verkennend gesprek doet zowel de initiatiefnemer als gemeente haar huiswerk. Vóór het haalbaarheids gesprek moeten volgende zaken geregeld zijn:

- Initiatiefnemer stelt een maatschappelijke business case op met daarin een begroting, waarin de verwachte kosten voor het initiatief zichtbaar zijn.
- Daarnaast moet worden aangegeven op welke opgaves het plan inspeelt, welke stedelijke of gebiedsopgave door het initiatief bereikt worden en wanneer dit niet het geval is welk ander maatschappelijk doel wordt nagestreefd.
- De initiatiefnemers maken een overzicht, eventueel met hulp van de vakinhoudelijke ambtenaren, van met welke partijen wordt samengewerkt en wie betrokken is of dat gaat zijn.
- Het initiatief geeft aan welke kennis en capaciteit ze in huis hebben om het initiatief te realiseren. Welke expertise mist nog of hoe moet in kaart worden gebracht wat er ontbreekt.

Bijlage

Hieronder staat de procesbeschrijving zoals deze was vormgegeven bij de start van het Uitdaagrecht.

Bijlage 3: Evaluatie Wijkforum Zijlweg-West

Leerpunten en ervaringen uit de eerste twee jaar van het gelote Wijkforum

Het Wijkforum Zijlweg-West is een van de experimenten van het Programma Nieuwe Democratie waarin wordt geprobeerd zeggenschap over te dragen naar een representatieve en democratisch gelegitimeerde wijkraad.

Er is gestreefd door middel van loting een groep bewoners te selecteren die op basis van gelijkenis de wijk representeren. Dit houdt in dat de gelote groep als het ware een kleine afspiegeling vormt van de wijk in zijn totaliteit. We gaan ervan uit dat wanneer het forum een bestemming voor het budget kiest, dit de mening is van de wijk. De gelote raad zal fungeren als dagelijks bestuur, waarbij zij via een platform de kennis en meningen van het panel zal inschakelen om tot besluitvorming over besteding van het wijkbudget te komen' (Faber & Teeuwissen, 2020). Er is gezien deze democratische legitimatie gekozen om een realisatiebudget van 2 x €30.000 toe te kennen aan het wijkforum.

Wat was het idee en wat waren de kaders?

Voor het wijkforum Zijlweg-West is via een representatieve steekproef een aantal bewoners geselecteerd om deel te nemen in een nieuwe wijkraad. Daarnaast is via een steekproef een (digitaal)panel samengesteld van een representatieve groep bewoners. Dit panel wordt

bevraagd over de belangrijkste issues in de buurt op het gebied van; sociaal contact in de wijk (sport, spelen, ontmoeten), leefbaarheid (straatbeeld en groen) en duurzaamheid/energietransitie. In fysieke bijeenkomsten en aan de hand van de uitkomsten van het panel gaat de gelote wijkraad aan de slag met de thema's en wordt jaarlijks een wijkagenda met begroting opgesteld en uitgevoerd.

De gelote wijkraad en het gelote wijkpanel vormen samen het wijkforum.

Mandaat van de gelote wijkraad

De wijkraad stelt samen met het bewonerspanel en/of door middel van een buurtbijeenkomst een jaarlijkse wijkagenda op mét begroting. De wijkraad heeft zelf zeggenschap over de wijkagenda (binnen de kaders die de gemeente vooraf meegeeft) en voert deze zelf ook uit binnen het jaar. De wijkraad kan bij het uitvragen, opstellen en uitvoeren ondersteuning van de gemeente inschakelen.

Kaders

- Deelname aan de wijkraad is uitsluitend op basis van loting
- Deelname aan de wijkraad is voor een periode van maximaal 2 jaar

Wijkforum Zijlweg-West goed op weg

HAARLEM Hoewel corona in het begin wel wat roet in het eten gooide, is het wijkforum in Zijlweg-West nu een jaar lekker op gang. Wat dit forum zo bijzonder maakt, is dat het via loting door de gemeente tot stand is gekomen. Inmiddels is er ook een wijkpanel met zestig leden en staan er acht concrete activiteiten op het plan van aanpak. Wijkforumlid Isabelle Goverde. "Het is nu tijd voor actie!"

Hoewel de meeste Haarlemse wijken een actieve wijkraad hebben waar mensen zichzelf voor aanmelden, wilde het in Zijlweg-West maar niet vlotten. Via een pilot met een gelote wijkraad lukte het de gemeente vorig jaar om zeven enthousiaste buurtgenoten bij elkaar te krijgen. Zij vormen het wijkforum, dat overigens niet net als de wijkraad onder de wijkraadverordening valt. Afgelopen najaar werden nog eens driehonderd mensen gevraagd om deel te nemen aan het wijkpanel. Dit leverde zestig aanmeldingen op, mensen die advies geven over de plannen van het wijkforum.

ONDERSTEUNING Isabelle Goverde (30) en John Smits (46) reageerden beide op de uitnodiging die vorig jaar bij hen en tachtig andere buurtbewoners in de bus viel. Isabelle: "Zo leuk dat we deze mogelijkheid krijgen; ik was meteen enthousiast. Je kunt natuurlijk tegen dingen aanschoppen en gaan klagen of zelf in actie komen. Ik koos voor het laatste! Ik vind het een mooi initiatief om echt iets aan mijn wijk te

verbeteren en om aanspreekpunt te zijn voor andere buurtbewoners. Inmiddels vorm ik met vijf andere buurtgenoten – één is inmiddels gestopt – het wijkforum en krijgen we bij het organiseren en uitvoeren ervan ondersteuning van stadsmaker en verbinder Brigitte Kool. Zij heeft een gigantisch netwerk, ook binnen de gemeente. Zo krijgen we steeds meer ingangen om dingen ook echt te realiseren".

Het gekozen wijkforum is een 2-jarige pilot, waarmee per jaar 30.000 euro te besteden is aan activiteiten in de wijk en deze waar nodig leefbaarder te maken. John: "Maar waar begin je en wat speelt er? Als wijkforum besloten we om dat op te halen via een enquête. Dat schetste een goed beeld. Meer kunst, meer groen, meer speelplekken, minder zwerfafval en met stip op één: het verbeteren van de verkeerssituatie aan de Zijlweg. Dat laatste punt is best een lastige. Want als je iets wilt kost dat meteen veel geld. Maar het signaleren en kenbaar maken bij de gemeente is een begin. Wat in ieder geval al wel op onze actielijst staat en op korte termijn realiseerbaar is, is bijvoorbeeld het plaatsen van borden met 'U rijdt te hard'. Daar is 10.000 euro voor begroot. Daarnaast zijn we in contact met bewoners van de Zijlweg, die zich ook hard maken voor de verkeersveiligheid hier."

ACTIEPUNTJE Hoewel John met heel veel plezier vlakbij het Narcisplantsoen in Zijlweg-West woont en niets te klagen heeft, ziet Isabelle in haar deel van de wijk wel een actiepuntje. "Ik woon vlak naast InHolland,

• Een groep enthousiaste buurtbewoners vormt in Zijlweg-West een wijkforum.

us aan de andere kant van de Randweg. Soms lijkt dit wel een vergeten gebied, maar we horen er echt bij. Daar ga ik me hard voor maken. Verder wil ik me inzetten voor meer betrokkenheid van studenten van InHolland en het Nova-collega bij onze wijk. Hoe leuk zou het zijn als zij mee kunnen werken aan bepaalde projecten. Denk aan een kunst-

project, een marketingplan of een flyer bijvoorbeeld. Samen staan we zoveel sterker!"

John: "Ja het leuke hieraan is dat het echt een initiatief van de wijk en de gemeente samen is. Je voelt dat de gemeente er ook echt wat mee wil. Zij zagen echt het gemis van een wijkvertegenwoordiging. Meestal is de gemiddelde leeftijd in de

wijkraaden behoorlijk hoog; zijn het mensen die niet meer werken en er echt de tijd voor hebben. Dat is bij ons wel wat lastiger. Wij hebben allemaal ons werk, studie of gezin en dat maakt dat we bij de uitvoering van onze actielijst heel goed extra handen kunnen gebruiken. Want net wat Isabelle zegt, samen kun je zoveel meer bereiken!"

- Deelname aan het panel is voor een periode van maximaal 2 jaar
- De wijkraad gaat niet over taken die exclusief zijn voorbehouden aan de overheid (denk aan wettelijke taken zoals de uitgifte van paspoorten, bevolkingsregistratie, handhaving en toezicht, verstrekken van vergunningen en taken op het gebied van veiligheid en bestemmingsplannen)
- De wijkagenda gaat over wijk specifieke opgaven
- De verordening op de wijkraden is niet van toepassing op deze gelote wijkraden

"Het was een leuk, opvallend uitnodigingspakket (taartbon, cheque) en het voelde speciaal om ingeloot te zijn, waardoor ik mij echt persoonlijk aangesproken voelde en ook al snel overwoog om mij aan te melden. Ik woonde nog niet heel lang in Haarlem en zag het als een kans om meer mensen te leren kennen. Ook vond ik het een mooi idee om met het geld echt iets voor de buurt te doen. Met jonge kinderen ben je meer op je buurt aangewezen en zie je ook vaker zaken waarvan je denkt dat daar wel iets aan gedaan mag worden. En bijzonder om dan in de positie te komen om dit mogelijk te maken."

Wat is de stand van zaken van dit moment?

Het wijkforum is tot stand gekomen in de lockdown van januari – september 2021.

Het wijkforum bestaat uit:

- De wijkraad
- Het wijkpanel

De wijkraad

De wijkraad is geloot in januari 2021. Zeven inwoners gaven aan zich in te willen zetten voor hun wijk. Iets concreets en laagdrempeligs voor de wijk te realiseren waren drijfveren om in te gaan op de uitnodiging. In de loop van het traject zijn er twee deelnemers gestopt. De eerste bijeenkomsten met de wijkraad vonden online plaats in verband met lockdown restricties. Hierdoor duurde de opstartfase langer dan aanvankelijk gedacht.

Vooraf waren geen strikte kaders meegegeven over de structuur die de gelote wijkraad moest aannemen. In die zin was de organisatie los. De wijkraad koos ervoor om in mini-werkgroepjes te werken zonder vaste vergaderstructuur. Daarnaast was er geen vaste voorzitter. Er werd per vergadering gekeken of bepaalde

acties een extra overleg op korte termijn vereiste.

Professionele begeleiding was een noodzakelijke voorwaarde om richting te geven aan de beginnende groep. Dit aspect is meegenomen uit leerervaringen in andere gemeenten. Bijna elke maand was een bijeenkomst van het wijkforum. Daarnaast zijn de volgende activiteiten ondernomen voor de vorming van het groepsproces en om meer bekendheid met de wijk te krijgen:

- Kennismakingsformulier van wijkforumleden
- Workshop 'hoe werkt de gemeente'
- Workshop 'samen beslissen, welke modellen zijn er'
- Wandeling langs ieders favoriete of zorg punt in de wijk
- Kennismaking met kerk van Nazarer en programma, InHolland, actieve bewoners van groen en verkeer, Ontwikkelzone Zijlweg
- Aantal forumleden nemen deel aan de app-groep stadmakers en groen/klimaat.
- Wandeling door de wijk met de wethouder
- Tussentijdse enquête forumleden (hoe sta je er nu in, wat kan beter, wat gaat goed)
- Voorstel om stadmakers en lokale personen te laten pitchen, Schalkwijk aan zet enz.

Daarnaast was er met regelmaat contact tussen de begeleider en de projectleider vanuit het programma Nieuwe Democratie om de voortgang te bespreken.

Het Panel

Het wijkpanel is geloot in het najaar van 2021. Er zijn uitnodigingen gestuurd naar 323 bewoners van de wijk met een gemiddelde leeftijd van 43 jaar. Hieruit hebben zich uiteindelijk 59 personen aangemeld waarvan de gemiddelde leeftijd lag op 54 jaar. Het wijkpanel bestaat uit 30 vrouwen en 29 mannen. De respons op de vragenlijst die het wijkforum heeft voorgelegd aan het wijkpanel had een respons van 100%.

Het wijkforum was dus feitelijk in het najaar van 2021 compleet en functionerend. Er is een wijkagenda samengesteld door eerst een enquête uit te zetten in de wijk. Alle inwoners van de wijk hebben een uitnodiging gekregen om een enquête in te vullen over thema's die spelen in de wijk. Het doel van deze enquête was om alvast een aantal onderwerpen mee te krijgen waar het wijkforum mee aan de slag kon gaan. Uiteindelijk hebben 157 inwoners van de wijk de enquête ingevuld.

Met de enquête in de wijk en de uitvraag bij het wijkpanel is een **wijkagenda** opgesteld. Momenteel wordt gewerkt aan de uitvoering van deze wijkagenda (vanaf maart 2022).

Stand van zaken uitvoeringsagenda:

- Verkeersveiligheid: Er wordt overleg gevoerd over welke tijdelijke ingrepen de verkeersveiligheid op korte termijn kunnen verbeteren op de Zijlweg.
- Informatieavond: Binnenkort zal er een informatieavond plaatsvinden over de gebiedsontwikkelingen in de wijk en de verkeersveiligheid
- Groenonderhoud en veiligheid Veltzichtlaan: Er is een burendag georganiseerd in samenwerking met Inholland bij de Schoonzichtlaan om mensen te enthousiasmeren en informeren over de buurtagenda.
- Zwerfafval: Er is overleg met de gemeente over welke afvalbakken vervangen worden.
- De plannen voor het vergroenen van het Narcisplantsoen liggen voor bij Spaarnelanden een finale check voordat het in de uitvoering kan.
- De huidige wijkforum raadsleden zijn nu bijna twee jaar actief (januari 2023). Idee is gefaseerd nieuwe raadsleden te loten, zodat het wijkforum nog twee jaar verder in functie kan blijven.

Wat leerden we onderweg?

Tijdens het hele proces is er veel geleerd. Door de wijkraadsleden, ambtenaren en andere betrokkenen. Voor deze evaluatie is een enquête uitgezet onder de wijkraadsleden, heeft de begeleider van het wijkforum een evaluatie gegeven en hebben de betrokken ambtenaren input gegeven. Hieronder vindt u de resultaten van deze uitvraag. De positieve bevindingen en leerpunten.

“Voordat ik met het wijkforum begon was de gemeente een ver van mijn bed show. Ik vond het interessant om te leren hoe de gemeente georganiseerd is, wat er allemaal speelt en hoe het gebiedsgericht werken werkt. Aangezien veel zaken die uit de wijk als belangrijk naar voren kwamen een gemeente aangelegenheid zijn (verkeersveiligheid, groen, speelgelegenheid), is het een belangrijke partner om zaken uitgevoerd te krijgen. Voor de gemeente zijn de punten die het wijkforum aandraagt een van de vele issues die spelen en opgepakt moeten worden.”

Gelote wijkraadsleden

Succespunten:

- De grootste motivatie voor de gelote wijkraadsleden om mee te doen is de wens iets te willen bijdragen aan de wijk. Ook is aangegeven dat het als bijzonder werd ervaren om op deze manier geselecteerd te worden. Ten tweede was de beschikbaarheid van budget een belangrijke drijfveer om mee te doen. Hiermee genoemde drijfveer was de beschikbaarheid van budget waarmee ook echt iets gerealiseerd kan worden.
- Door het lotingsproces zijn mensen betrokken die anders niet waren aangehaakt. Zo zegt één wijkraadslid: *‘Met jonge kinderen ben je meer op je buurt aangewezen en zie je ook vaker zaken waarvan je denkt dat daar wel iets aan gedaan mag worden. En bijzonder om dan in de positie te komen om dit mogelijk te maken!’*
- Er was nog niks georganiseerd in de Zijlweg-West. Door de tijd en energie van alle partijen is er nu een gemêleerde groep bewoners actief geworden.

Aandachtspunten:

- Het ene type mens wil dingen doen, de ander wil beschouwen of bespreken. Je weet vooraf niet of je een denk-team of een doe-team krijgt. Niet iedereen zag zichzelf als een netwerker. Van belang is dat de verwachtingen hierover in het begin duidelijk zijn bij alle partijen. Daarnaast kan eventueel bij de loting hierop worden geselecteerd door genodigden een kleine vragenlijst te laten invullen. Een tweede, gewogen loting kan zorgen voor een goede balans in de groep.
- De wijk is gefragmenteerd door fysieke barrières, zoals de Zijlweg en de Randweg. Hierdoor is van een sterk saamhorigheidsgevoel op wijkniveau minder sprake, terwijl dit op buurt niveau wel aanwezig is.

Leerpunten:

- Houd rekening met afwijzingen. Uiteindelijk was de respons ongeveer 1/10. Neem dit gegeven mee bij het realiseren van je streefaantal deelnemers.
- Loot direct een nieuwe deelnemer zodra iemand afvalt. Op die manier blijft de energie er in.
- De potentie van het gelote wijkpanel zou breder gezien kunnen worden dan enkel feedback geven op plannen. Het is nu meer ingezet ter verantwoording voor de plannen en niet als potentieel netwerk om ook de realisatie mee op te pakken. Maar dit vraagt ook een investering van de gelote wijkraad om nog meer tijd in het wijkforum te steken dan nu al het geval was.

Communicatie

Er is onderscheid tussen twee afzenders:

- De gemeente Haarlem
- Het wijkforum

De gemeente

De gemeente heeft bij de lancering veel tijd en energie gestoken in het op de kaart zetten van het experiment. Zij kon echter niet zo fysiek aanwezig zijn als in eerste instantie het plan was. In verband met de corona pandemie en de zware lockdown van dat moment kon enkel via post aan huis geworven worden. Nadat de wijkraad was geformeerd is een enquête gehouden onder de inwoners van de wijk. Er kwamen achteraf signalen dat sommige inwoners nooit een brief hebben gekregen. Daarna is een door de wijkraad opgestelde brief verstuurd door de gemeente met de oproep deel te nemen aan het panel. Vervolgens zijn enkel de relevante gegevens (email-adres en naam) van de respondenten doorgestuurd naar het wijkforum dat contact heeft gelegd met het panel.

Tijdens het proces ontstond af en toe verwarring over de communicatie naar de wijk toe. Vanuit de gemeente werd dit verwacht van de wijkraad, maar dit stond niet in de aanvankelijke uitnodiging tot deelname aan het forum. In het vervolg moeten hier betere afspraken over worden gemaakt. Met name over de vorm en de frequentie is het belangrijk heldere verwachtingen te scheppen waar beide partijen zich in kunnen vinden.

Ter illustratie: op het gebied van informatie delen liepen de verwachtingen niet synchroon. Vanuit de gemeente werd verwacht dat de bevindingen van de wijkbrede enquête werden gedeeld met de inwoners, terwijl dit uiteindelijk alleen met het wijkpanel is gedeeld. Uiteindelijk is het ook geplaatst op de website van het wijkforum en de gemeente Haarlem.

Het wijkforum

De gelote wijkraad heeft eenmaal naar aanleiding van de bevindingen van de wijkbrede enquête een vragenlijst verstuurd naar het wijkpanel. Hierin werd het panel gevraagd welke thema's, die naar voren kwamen uit de enquête, prioriteit hebben. Verder zijn er contactmomenten geweest met twee betrokken buurtbewoners over de verkeersveiligheid van de Zijlweg en is een interview geweest met het Haarlems Weekblad. De eerste gelote wijkraad heeft daarnaast ook de basis gelegd voor een website, een logo, een mailbox en een manier om de communicatie richting de wijk vorm te geven.

Aandachtspunten

- De rol van communicatie in het proces is erg belangrijk. Er is een netwerk nodig in de wijk om bekendheid te creëren voor ideeën en om initiatieven te ondersteunen. Tegelijkertijd vroegen de bijeenkomsten meer tijd dan vooraf is voorzien, waardoor er weinig animo was om de communicatie nog op te pakken. Zo gaf een wijkforum lid te kennen: *'Onze bekendheid is niet zo heel goed. Voor mij persoonlijk is dat ook niet mijn sterkste kant. Ik blijf liever wat op de achtergrond.'*
- Op cruciale moment kan de gemeente een grote rol spelen in de communicatie. Bijvoorbeeld bij de vaststelling van de wijkagenda.

Leerpunten:

- Duidelijke afspraken maken over de communicatie naar buurtbewoners toe en op welke momenten en in welke vorm dit plaatsvindt. Hierbij zou een 'communicatie pakket' een oplossing kunnen zijn waarbij een nieuwe groep sneller vooruit kan gaan.
- Er zit een spanningsveld tussen enerzijds de regie uit handen geven als gemeente en anderzijds toch sturing willen aanbrengen. Met name als het gaat om communicatie.
- De binding is meer met de buurt en daar liggen de contacten. *'Er vindt nog weinig communicatie plaats. Tevens is de wijk vrij groot en gesegmenteerd. Lastig om een gemene deler te vinden (op de Zijlweg na).'*

Anders werken

Met het experiment wijkforum wil Gemeente Haarlem meer zeggenschap en eigenaarschap op wijkniveau voor bewoners creëren, op thema's die op buurtniveau spelen en op een zo democratisch, transparant en inclusief mogelijke manier. In het geval van de wijk Zijlweg-West was er geen vorm van vertegenwoordiging aanwezig. Daarom is er gekozen om als gemeente de selectie op zich te nemen. Tegelijk is er nadrukkelijk voor gekozen geen strikte kaders mee te geven voor de organisatie van de wijkraad zelf.

Ambtelijke continuïteit

Niet alleen vraagt dit betrokkenheid uit de wijk, maar ook uit de organisatie. Wat hierin niet meehielp was de ambtelijke continuïteit. Ten eerste ging de projectleider ging met verlof, kwam terug en ging toen definitief weg. Ten tweede kreeg de gebiedsverbinder, schakel tussen bewoners en de gemeente, een andere functie. Eén wijkforum lid nam deze functie tijdelijk waar tot dat er sinds het voorjaar 2022 een nieuwe gebiedsverbinder is aangesteld. Hierdoor is de realisatie van de wijkagenda vertraagd. Als gevolg zakte de energie ook

wat uit de groep. De rol van gebiedsverbinder is cruciaal om tot concrete realisatie te komen van de plannen samen met de projectleider van het Wijkforum. Daarnaast is de rol van gebiedsverbinder ook belangrijk als aanspreekpunt naar ambtenaren toe om de voortgang te monitoren en eventueel versnelling te bewerkstelligen. Tot slot was er inhoudelijk ook een wisseling van de gebiedsverkeersdeskundige.

Haalbaarheid van de plannen

De terreinen waar het wijkforum plannen op kon indienen waren; 1) elkaar ontmoeten; 2) op straat en groen en 3) duurzaamheid. Tijdens de wijkbrede enquête kwam naar voren dat verkeersveiligheid van de Zijlweg een gemeenschappelijke zorg is voor de hele wijk. Alhoewel het wijkforum geen zeggenschap heeft over infrastructurele ingrepen gaf het panel ook hoge prioriteit aan verkeersveiligheid. Zodoende zijn wijkraadsleden op zoek gegaan naar een tussenoplossing. Ze zijn in gesprek gegaan met de gemeente over ingrepen die veiligheid op korte termijn moeten vergroten. De realisatie van deze plannen is echter complexer dan vooraf voorzien was. Geconcludeerd kan worden dat de verkeersveiligheid in de wijk een belangrijk thema is voor de wijkbewoners, maar dat de complexiteit van het thema ervoor zorgt dat dit geen onderwerp is voor het buurtbudget. Het uitvragen van thema's in een enquête schept verwachtingen. Daarom blijft het wijkforum in contact met de gemeente rond vorderingen op dit thema. Het wijkforum blijft in contact met de gemeente over de vorderingen rond dit thema.

Leerpunten:

- Vooraf is afgesproken om als gemeente zijnde geen actieve rol te pakken in de realisatie van de plannen en de uitwerking vorm te laten geven door het wijkforum. Dit was, zeker gezien de thema's die speelden in de wijk, niet realistisch om te vragen van een groep bewoners die hiermee geen ervaring hebben. Bij realisatie is het in het vervolg raadzaam ambtenaren van de relevante beleidsafdelingen in een vroeg stadium te laten aanhaken om vertraging en teleurstelling te voorkomen. In het vervolg moeten hier goede procesafspraken over worden opgesteld over tijd, haalbaarheid en uitvoeringsmogelijkheden voordat een nieuwe groep wordt geloot.
- Daarnaast kan een Schalkwijk aan Zet platform helpen om meer initiatief uit de wijk te halen, zodat de realisatiekracht voor het wijkforum ook groter wordt en het wijkforum er minder alleen voor staat.
- De gebiedsverbinder en projectleider spelen een belangrijke rol als aanspreekpunt voor het wijkforum en de realisatie van de plannen. Personele wisselingen vertraagde de realisatie van de plannen.
- De projectleider en gebiedsverbinder hebben een taak om collega ambtenaren in een vroeg stadium

te laten aanhaken bij thema's die het wijkforum ophaalt. Hier kunnen zij samen een snelle haalbaarheidscheck op doen, zodat de energie in de groep blijft. Naar voorbeeld van het project Schalkwijk aan Zet, met een duidelijke planning. Op die manier nemen zij meer een ambassadeurs rol van wijkforum op zich.

- De opgehaalde projecten hebben een stevige relatie met gemeente. Het interne proces is nog niet ingericht op snel schakelen met bewonersgroepen/wijkraad. Terwijl er dan al wel draagvlak is.

Professionele begeleiding van het Forum

Pluspunten

- Begeleiding zorgt ervoor dat deelnemers sneller kennis nemen van de gemeentelijke werkwijze en helpt prioriteren en focus leggen op afspraken en processen onderling. *'De begeleiding is heel goed. Zonder zouden wij het wijkforum nooit hebben kunnen vormgeven.'*

Aandachtspunten

- Er zijn kosten gemoeid met begeleiding. Het is te vroeg om te concluderen dat dit voor elke nieuwe groep nodig is. Een warme overdracht zou ook de continuïteit kunnen waarborgen.
- De rol van begeleider is soms wat ambivalent. Aan de ene kant faciliteert het enkel de bijeenkomst van het wijkforum, aan de andere kant is soms ook extra inzet vereist om tot actie te komen. Een actieve rol nemen zonder het proces over te nemen is in de praktijk lastig.

Conclusie en aanbevelingen

Gezien de stroeve opstart tijdens de Covid-19 pandemie en de ambtelijke wisselingen is het moeilijk een eenduidige conclusie te trekken of het experiment is geslaagd of niet. Daarnaast zijn we juist verschillende experimenten gestart om te leren wat werkt, wat nodig is en wat dat van bewoners en ons als organisatie vraagt.

"Het was helemaal nieuw, met alle voors en tegens van dien. We hebben relatief veel tijd besteed aan de vraag wat wij willen met het forum. Dit was duidelijk onderdeel van het experiment. Een vervolgtraject zal daar goed op voort kunnen bouwen. Het gebrek aan tijd zit ons hier in de weg. Ieder beetje voortgang zou je willen communiceren, maar dan maken we geen voortgang meer. Een lid die dat leuk vindt en zich hier mee bezig houdt zou wel een goed idee zijn. De realisatie van plannen zou in meer constructieve samenwerking met de gemeente kunnen plaatsvinden."

Er zijn meerdere leerpunten aan te wijzen waar verbetering zeker mogelijk is:

- Bij het opstarten van een gelote wijkraad is het goed om langer stil te staan bij het opzetten van de basis. Waar ben je wel van, waar ben je niet van en om de basiszaken, zoals communicatie (mail, website, facebookpagina e.d.) op orde te brengen. Dan kan je van daaruit weer verder kijken en dan weet de wijk ook waar ze terecht kunnen voor vragen, suggesties en opmerkingen.
- Een haalbaarheidscheck en procesplanning op de ingediende plannen voordat de definitieve agenda wordt opgemaakt. Snelheid in het proces van realisatie van de agenda is onontbeerlijk om de energie in de groep te houden.
- De aanzet tot participeren is top-down in gang gezet. Alhoewel hiermee inwoners zijn bereikt die anders niet zo snel de stap tot actieve participatie zouden zetten, plaatst dit wel een limiet op wat je kan verwachten. Er was motivatie om snel iets concreets te betekenen voor de wijk. Communicatie, zichtbaarheid, samenwerking met de ambtelijke organisatie en het oppakken van activiteiten zijn nog niet zomaar geregeld. Nu was er gekozen om zo min mogelijk sturing aan te brengen vanuit de gemeente, maar in een vervolg zijn duidelijke afspraken over communicatie en verwachtingen over en weer belangrijk.
- Tot slot gaven de deelnemers aan het idee van een wijkforum aan te raden. Een deelnemer verwoordde het als volgt: *'Dit is zeker een goed concept om breder uit te rollen. Het leidt echt tot een gemêleerde groep. Soms zijn we meer aan het vergaderen dan dat er concrete acties worden uitgevoerd. Hier kan met iets meer kader en ondersteuning voor worden gegeven.'* Loting heeft een positief effect op het enthousiasmeren en bereiken van wijkbewoners. Het selectiemiddel vraagt alleen wel om een goede afbakening en begeleiding voor de gelote groep.

Hoe verder

In verband met de afronding van het programma Nieuwe Democratie is het experiment met het gelote wijkforum wat ons betreft tussentijds geëvalueerd. De bevindingen zijn tot stand gekomen naar aanleiding van gesprekken met betrokkenen collega's, een uitgebreide vragenlijst onder de leden van de wijkraad en de observaties van de procesbegeleider. Hieruit zijn een aantal thema's aan het licht gekomen waar leerpunten uit te formuleren zijn om tussentijds verbetering door te voeren.

We denken dat het nog te kort dag is om al een afrondende evaluatie te doen. Doordat het wijkforum is gestart tijdens de Covid-19 pandemie en doordat het uitvinden van een werkwijze met elkaar tijd kost, is het niet realistisch nu al een eindconclusie te kunnen maken over het al dan niet succesvol functioneren van het Wijkforum. Wel staat de gelote wijkraad van de nu nog 5 leden op het punt om vervangen te worden. Een deel van de groep heeft aangegeven dat zij aan willen blijven voor een goede overdracht. Zo kunnen zij samen met de nieuwe raad en de begeleiding bovenstaande leerpunten meenemen in het werkplan voor de komende twee jaar. Aan het einde van die periode kan dan opnieuw gekeken worden naar de stand van zaken van dat moment. Om op basis van die conclusies deze vorm van het overdragen van zeggenschap te bestendigen en door te groeien naar een wijkplatform of niet.

Bijlage 4: Evaluatie Wijkcontract(en)

Leerpunten uit de afronding van het eerste wijkcontract in Bosch&Vaart

Wijkcontract

Duurzaam Doen in Bosch & Vaart

Met het vaststellen van het actieprogramma Nieuwe Democratie was er ruimte voor 6 wijkcontracten in de periode 2019-2022. In ieder geval door het uitbreken van de Corona pandemie werd het lastig om een wijkcontract op te zetten voor wijkraden. Toch zijn er inmiddels twee opgezet, en is er 1 in wording. Het wijkcontract van Bosch en Vaart is voor de zomervakantie ten einde gekomen. Het wijkcontract Burgwal is in uitvoering. En het wijkcontract Welgelegen in wording. Voor deze evaluatie kijken we voor nu alleen naar het afgeronde wijkcontract en de lessen die daar uit zijn te leren.

Wat was het idee en de kaders?

In het wijkcontract werken bewoners, wijkraad, gemeente en partners van de gemeente samen om ideeën uit de wijk te verwezenlijken. De wijk weet zelf wat er nodig is om de buurt te verbeteren en in gesprek met de gemeente en de partners wordt gekeken wat er mogelijk is. Het is een positieve impuls in de wijk die mensen verbindt. Wijkcontracten kunnen zowel op sociaal als fysiek terrein worden gemaakt. De bedoeling is dat het wijkcontract na vaststelling in 1 jaar is uitgevoerd. Hierbij faciliteert de gemeente de wijkraad om te komen tot een wijkcontract. En committeert de gemeente zich aan de afspraken die in het contract worden gemaakt om samen met de wijk de uitvoering te realiseren.

Hoe zag het wijkcontract er inhoudelijk uit?

Er is door de wijkraad Bosch & Vaart gekozen, mede door de pandemie, om voor het wijkcontract gebruik te maken van de energie die er al was in de wijk. Deze bestond op twee onderdelen:

- **Initiatieven op het gebied van duurzaam maken van de eigen woning in de Bosch & Vaart.** Onder aansturing van vereniging de Groene Kroon worden initiatieven op het gebied van duurzaamheid gestimuleerd. Externe experts en bewoners delen kennis rondom actuele duurzaamheidsthema's. Energiecoaches uit de wijk worden opgeleid, delen kennis en ervaring met leden van de vereniging zodat ze van elkaar leren. Zo verduurzaamt de wijk sneller en goedkoper, het beschermd stadsgezicht blijft behouden, het wooncomfort stijgt en het extreem hoge gasverbruik daalt.

- **Grondwaterproblematiek Bosch & Vaart.** Er is een werkgroep opgericht die het door de gemeente gestarte vervolgonderzoek naar de grondwaterproblematiek in de wijk begeleidt. De werkgroep informeert de bewoners hierover en werkt de afspraken tussen bewoners en gemeente uit. Wanneer er een keuze gemaakt moet worden uit de diverse oplossingsrichtingen, wordt een enquête onder de buurtbewoners georganiseerd.

Wat leerden we onderweg?

Het wijkcontract werd opgezet en uitgevoerd in de periode van 1 april 2021 tot ongeveer 1 april 2022.

Grotere betrokkenheid in de buurt

Er zijn meer/andere mensen betrokken geraakt in de Bosch en Vaart door het wijkcontract.

In het project Groene Kroon zijn veel meer mensen betrokken geraakt en er is veel kennis opgebouwd en gedeeld. De vereniging heeft nu zo'n 130 leden, de bijeenkomsten van de Groene Kroon worden goed bezocht.

Voor het project grondwater is dit niet het geval. Naast de gevormde werkgroep en bewoners die overlast grondwater gemeld hebben, zijn er (nog) niet meer bewoners uit de wijk betrokken geraakt.

Keuze thema's

De vooraf gekozen thema's waarbinnen het wijkcontract tot stand kon komen waren voldoende.

- **Sociaal contact in de wijk (sport, spelen, ontmoeten):** er is niet voor dit thema gekozen, omdat de wijkraad daar zelf al heel actief op is, maar het had wel kunnen helpen om meer bewoners bij het wijkcontract te betrekken.
- **Leefbaarheid (straatbeeld en groen):** het grondwaterproject heeft direct met dit thema te maken en is erop gericht om de leefbaarheid in de buurt ook op de lange termijn te behouden en te verbeteren.
- **Duurzaamheid/energietransitie:** De Groene Kroon heeft direct met dit thema te maken en het wijkcontract heeft eraan bijgedragen dat de initiatieven van de Groene Kroon goed van de grond konden komen.

De wijkraad gaf aan dat voor een toekomstig contract of andere vorm van onderlinge samenwerking, verkeersveiligheid zeker een thema zijn dat aandacht en urgentie heeft in de buurt.

Vorm wijkcontract

Vanuit de actieve groep bewoners kwam naar voren dat de vorm van een wijkcontract met afspraken die gaan over 1 jaar goed werkt om realistische doelen te behalen. Hiermee zou het structureel zijn, bestendig beleid. Het is goed instrument om elkaar scherp te houden en iets aan te jagen. Maar de wijkraad en werkgroep leden zouden veel liever hebben dat het een jaarlijks terugkerende mogelijkheid is.

Tips voor vervolg vanuit de bewoners zijn:

- Maak er een vijfjaar contract van
- Biedt voor die hele periode middelen en commitment
- Stuur op praktisch resultaat en verwachtingsmanagement
- Gebruik dit om doelstellingen uit het coalitieakkoord te behalen

Leerpunten uit de verschillende werkgroepen

Werkgroep Grondwater

De plannen rondom het aanpakken van de Grondwaterproblematiek zijn maar voor een deel uitgevoerd. Bijvoorbeeld het uitwerken van scenario's is niet uitgevoerd. Dit kwam omdat de wens vanuit de werkgroep was om een projectcoördinator aan te stellen. Hier ging de gemeente niet in mee, vanwege de intensiteit die dit vraagt bij de gemeente. De verwachtingen zijn hier scheef gelopen. Opbrengst is een technische analyse van de situatie. Daarna hield het op.

Het gesprek kwam vast te zitten op de Juridische verantwoordelijkheid. Voor de gemeente houdt de juridische grens op bij het particulier eigendom. Daardoor blijft het hangen. Bewoners gaven aan dat je van te voren

als partners goed moet uitwerken hoever je wilt gaan. Zoek naar wat wel mogelijk is. Wat kan je nog verkennen? Grondwater is het toekomstig hot topic (eigenlijk nu al). Dit was de kans om je als gemeente te laten zien en met een belangrijk probleem aan de gang te gaan. Bestuurswisselingen zijn ook funest geweest. Hierdoor kon de werkgroep grondwater het slecht agenderen.

Een duidelijk advies dus aan de gemeente: maak dit thema een vervolg als pilot met wat wel mogelijk is. Je wilt een praktisch resultaat.

Groene Kroon

Voor de groene kroon heeft het juist heel erg geholpen om het geheel handen en voeten te geven. En het contract is volledig uitgevoerd op dit punt. Zij willen dit graag delen met andere wijken, om te beginnen met Welgelegen en Zuiderhout. Er moet wel budget beschikbaar blijven voor het opleiden van energiecoaches. Dit wordt geprobeerd door aan te sluiten bij de generieke mogelijkheden die team duurzaamheid hiervoor heeft.

Wat duidelijk werd is dat het thema energie transitie al ingebed in de gemeentelijke organisatie en grondwater nog veel minder. Dus dit is een aandachtspunt bij onderwerpen voor een wijkcontract.

Rol van de wijkraad

Wijkraad kan alleen maar platform zijn, om initiatiefnemers gebruik te laten maken van de faciliteiten en mogelijkheden en belangenbehartiging van de wijkraad. Tip ook voor de andere wijkraden. Ga vooral niet zelf aan de slag. Zou ook zonder wijkraden moeten kunnen. Je stimuleert om andere bewoners actief te laten zijn. Ook voor de continuïteit belangrijk.

Hoe nu verder?

Vooralsnog is afgesproken twee suboverleggen te organiseren om op inhoud met beleidsmedewerkers het vervolg te bespreken. Van daaruit wordt verder gekeken welke vorm van samenwerking met de gemeente mogelijk is.

Foto's:

Jurriaan Hoefsmit (7, 36)

Michel van Bergen (omslag)

Teksten:

Mieke Bergkamp, Angelina Scalzo, Lotte

Teeuwissen (Nieuwe Democratie: Gedaan en Geleerd)

Mieke Bergkamp (Evaluatie Schalkwijk aan Zet)

Marleen Kennis (Evaluatie uitdraagrecht)

Joep Ursem (Evaluatie Wijkforum Zijlweg-West)

Mirjam Boxhoorn (Evaluatie Wijkcontract(en))